

รายงานสรุป

เวทีนโยบายสาธารณะเพื่อเอาชนะความยากจน ครั้งที่ 3

“ปฏิรูประบบยุติธรรม
เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง
และความเป็นธรรมในสังคมไทย”

23 พฤษภาคม 2546

ณ ห้องประชุมสำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
โดยเครือข่ายยุทธศาสตร์เพื่อเอาชนะความยากจน

-
- สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
 - สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)
 - สถาบันพระปกเกล้า (KPI.)
 - พัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.)
 - สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (สทพ.)
 - หมู่บ้าน
 - มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.)
 - สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
 - สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรช.)
 - สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
 - ฝ่ายชุมชนสัมพันธ์ DTAC
 - สำนักงานโครงการถักทอเครือข่ายพลังชุมชน-พลังแผ่นดิน
-

คำนำ

เอกสารสรุปรายงานฉบับนี้เป็นผลจากความเคลื่อนไหวทางปัญญาของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ข้าราชการ ผู้บริหาร นักพัฒนา ผู้นำชุมชนและประชาคมท้องถิ่นจากทั่วประเทศที่เข้ามา ร่วมกันระดมความคิด เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2546 ณ ห้องประชุมสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ในนามของเวทีนโยบายสาธารณะเพื่อเอาชนะความยากจน ซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งที่ 3 แล้ว สำหรับปีนี้

ประเด็นหลักที่มีการพูดคุยกันในคราวนี้คือ "ปฏิรูประบบยุติธรรม และเศรษฐกิจพอเพียงใน สังคมไทย" ซึ่งเอกสารรายงานฉบับนี้ได้พยายามรวบรวมสาระสำคัญที่ได้จากเวที และเป็นที่ยังหวังว่าจะ ได้มีการนำไปใช้ประโยชน์ในการเคลื่อนไหวทางปัญญาในเครือข่ายปฏิบัติการของชุมชนและ ประชาคมท้องถิ่นทั่วประเทศ หรือนำไปสู่การขยายผลของหน่วยงาน องค์กร สถาบัน ตามสมควร ต่อไป

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับคำติชมเพื่อการปรับปรุงได้ดียิ่ง ๆ ขึ้นจากท่าน ผู้สนใจทุกท่าน ขอขอบพระคุณ

คณะทำงานเลขานุการ
เครือข่ายยุทธศาสตร์ เพื่อเอาชนะความยากจน
16 มิถุนายน 2546

สารบัญ

	หน้า
1. คำนำ	
2. บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	
3. กำหนดการเวทีนโยบายสาธารณะฯ ครั้งที่ 3	7
4. ปาฐกถา นำ "ความเป็นธรรมทางสังคม และทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้อง"	8
5. อภิปรายหมู่ "แนวคิดและแนวทางการปฏิรูประบบยุติธรรม เพื่อเศรษฐกิจพอเพียงและความเป็นธรรม"	14
6. สรุปผลการระดมความคิด "จะสร้างเครือข่ายในการขับเคลื่อนอย่างไร"	21
7. แลกง้าวส้อมวลชน	27

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

เวทีนโยบายสาธารณะเพื่อเอาชนะความยากจน ครั้งที่ 3/2546

วันที่ 23 พฤษภาคม 2546

ณ ห้องประชุมสำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เวทีนโยบายสาธารณะครั้งที่ 3 เป็นกิจกรรมเคลื่อนไหวทางปัญญาของช่างงานประชาสังคม จากทั่วประเทศ ซึ่งดำเนินงานอย่างต่อเนื่องมาโดยลำดับ

ครั้งที่ 1 : 14 มกราคม 2546 ประเด็น "จะช่วยรัฐบาลแก้ปัญหาความยากจนได้อย่างไร"

ครั้งที่ 2 : 14 มีนาคม 2546 ประเด็น "ปฏิรูปกฎหมายแก้ความยากจน"

ครั้งที่ 3 : 23 พฤษภาคม 2546 ประเด็น "ปฏิรูประบบยุติธรรมเพื่อเศรษฐกิจพอเพียงและความเป็นธรรมในสังคมไทย"

ผลการระดมความคิดเพื่อกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนการปฏิรูประบบยุติธรรมเพื่อเศรษฐกิจพอเพียงและความเป็นธรรม สรุปได้ดังนี้ :

1. แนวทางการก่อดัวเครือข่าย

- มุ่งใช้ช่างงานประชาคมที่มีอยู่ใน 76 จังหวัดเป็นฐานในการขับเคลื่อนการปฏิรูปฯ
- การเคลื่อนไหวเครือข่ายจะต้องก้าวให้พ้นจากภาวะปัจเจก (ระดับบุคคล กลุ่มองค์กร) ไปสู่ประโยชน์สาธารณะโดยรวมให้ได้
- ต้องการการเชื่อมโยงกับเครือข่ายนักกฎหมาย และองค์กรวิชาชีพกฎหมาย
- ยึดหลักการพึ่งตนเองภายในเครือข่ายให้ได้ในทุกๆ ด้าน

2. แนวทางการสังเคราะห์องค์ความรู้และกระบวนการทางนโยบาย

- ลงมือวิจัยเชิงลึกในกฎหมายสำคัญๆ ให้ทะลุว่าจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อความแข็งแรงของภาคประชาสังคมได้อย่างไร
- กระตุ้น เชิญชวนผู้คนทุกสาขาอาชีพให้ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องในอาชีพตนเองอย่างกระฉ่างแจ้ว
- ควรศึกษากฎหมายทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องด้วย
- จัดให้มีทีมศึกษาวิจัยกฎหมายเป็นการเฉพาะเพื่อการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง

3. แนวทางการเคลื่อนไหวสังคมและสื่อสารสาธารณะเพื่อการเรียนรู้และมีส่วนร่วม

- เครือข่ายต้องทำหน้าที่ส่งเสียง (Voice) แทนสาธารณะ และกระตุ้นเร้าสาธารณะให้ตื่นตัว เรียนรู้ถึงปรัชญา เจตนารมณ์หรือสิทธิประโยชน์จากกฎหมายสำคัญๆ
- ควรต้องสร้างเวทีเฉพาะประเด็นเพื่อให้เกิดกระแสทางสังคมที่แรงพอ
- ใช้กระบวนการ Action – Communication เข้าเสริม
- เลือกประเด็นกรณีพิพาททางกฎหมายเป็นกรณีศึกษาเพื่อนำมาสู่การเรียนรู้ของสาธารณะในระดับท้องถิ่น

- ใช้โอกาสการเลือกตั้งท้องถิ่นมาเคลื่อนไหวสาธารณะท้องถิ่น และขยายเครือข่าย
- ใช้สื่อวิทยุชุมชน และวิทยุชาวบ้าน เคลื่อนไหวทางคลื่นพร้อมๆ กันทั่วประเทศ
- ควรใช้วิทยุรัฐสภาในการขยายผลเวทีนโยบายสาธารณะฯ ทุกครั้ง

4. แนวทางการเชื่อมโยงกับภาคการเมืองอย่างเป็นรูปธรรม

- ใช้วิธีการเคลื่อนไหวทางปัญญาและสันติวิธี โดยหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับอำนาจรัฐ โดยตรงในทุกกรณี
- มุ่งทำงานทางความรู้ และเคลื่อนไหวสังคมเป็นด้านหลัก โดยเชื่อว่าในที่สุดแล้ว ภาคการเมืองจะก้าวตามมาเองเมื่อมีความพร้อม
- ควรใช้องค์กรภาคประชาสังคมที่มีสถานภาพช่วยสร้างความชอบธรรมทางกฎหมาย และทางสังคมให้กับกิจกรรมสาธารณะของชุมชน – ชาวบ้าน เช่น กรณีเครือข่ายวิทยุชาวบ้านในช่วงที่ยังไม่มี กสช.

5. แนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายและการเคลื่อนไหว

- ควรบริหารจัดการแบบเป็น “โครงการ” ซึ่งมีระยะเวลาเริ่มและจบที่แน่นอน
- ควรต้องมีเจ้าภาพดำเนินงาน
- ควรใช้งบประมาณจากองค์กรท้องถิ่นสมทบในกรณีเป็นความเคลื่อนไหวในท้องถิ่น

จังหวะก้าวต่อไปของเวทีนโยบายสาธารณะ

- ถึงเวลาก่อตั้ง “สถาบันส่งเสริมการปฏิรูประบบยุติธรรม เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง และความเป็นธรรม” หรือ สปрыз.
- สปрызจะเป็นสถาบันภาคประชาสังคมที่เครือข่ายประชาคมจาก 76 จังหวัด ร่วมกัน ก่อตั้งขึ้น ด้วยน้ำพักน้ำแรงและน้ำมือของตนเอง โดยไม่รอคอยหรือร้องขอ การสนับสนุนจากพลังอำนาจภายนอก
- สปрызจะสร้างกระบวนการเคลื่อนไหวสังคมโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการ เรียนรู้ของสาธารณะ ในประเด็นการเอาชนะความยากจน เศรษฐกิจพอเพียงและ ความเป็นธรรมในสังคม
- ในระยะต้น สปрыз จะมีสถานภาพเป็นเพียงสำนักงานโครงการฯ ที่มีความยืดหยุ่น สูง เพื่อการดำเนินงานที่คล่องตัว และต่อเมื่อถึงพร้อมด้วยเหตุปัจจัยที่จำเป็นจึง ปรับตัวเป็นสถาบันฯ ที่มั่นคงต่อไป
- สปрызจะขับเคลื่อนการปฏิรูประบบยุติธรรมฯ ใน 2 แนวทางหลัก
 แนวทางที่ 1 : มุ่งใช้ประโยชน์จากรัฐธรรมนูญ 2540 และกฎหมายทุกชนิดเพื่อปฏิรูป กลไกระบบยุติธรรม ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น
 แนวทางที่ 2 : มุ่งสร้างนวัตกรรมกฎหมายเฉพาะขึ้นใหม่
- หลักการทำงานของ สปрыз. ที่สำคัญคือ
 - ใช้การเคลื่อนไหวทางปัญญา และสันติวิธี ด้วยความเป็นกลางทางการเมือง

- เดินแนวทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ไม่สุดโต่ง ไม่แบ่งขั้ว-แยกฝ่าย
- ยึดหลักมีเหตุผล ได้ประโยชน์ รู้ประมาณ และเพื่อประโยชน์ของสาธารณะเท่านั้น
- เป้าหมายรูปธรรม (เบื้องต้น) สำหรับ 2 ปีข้างหน้า อาทิ :
 - (1) สามารถทะลุทะลวงปัญหาติดขัดของชุมชนในอย่างน้อย 4 เรื่อง คือ ป่าชุมชน วิทยุชุมชน เบี้ยกุดชุม และเหล่าพื้นบ้าน
 - (2) สัมฤทธิ์ผลในการสร้างบรรทัดฐานการตัดสินใจของศาลที่ละเลยสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญจำนวนอย่างน้อย 1-2 กรณี
 - (3) สามารถใช้ประโยชน์จากกฎหมายข้อมูลข่าวสารในการเปิดเผยกรณีทุจริตคอร์รัปชันอย่างน้อย 1-2 กรณี
 - (4) สามารถสร้างสรรค์กฎหมายท้องถิ่นสำเร็จเป็นตัวอย่างอย่างน้อย 1-2 แห่ง
 - (5) สามารถนำเสนอร่างกฎหมาย “ธรรมนูญเพื่อเศรษฐกิจพอเพียงและความเป็นธรรม” เข้าสู่รัฐสภาโดยการริเริ่มของภาคประชาชน
- แหล่งทุนสนับสนุนโครงการฯ จะได้จากองค์กรภาคีพันธมิตรร่วมกันสมทบงบประมาณดำเนินการ แบบไม่มีเงื่อนไข

จังหวะก้าวต่อไปของข่ายประชาสังคม

นับตั้งแต่เดือนกรกฎาคมเป็นต้นไป การเคลื่อนไหวของข่ายประชาสังคมไทย จะประกอบด้วยเวทีสาธารณะ 3 ระดับ สอดรับประสานกัน โดยมีประเด็นปฏิรูประบบยุติธรรมฯ เป็นแกนกลางด้านเนื้อหา ได้แก่

- (1) เวทีนโยบายสาธารณะระดับชาติ ทุก 2 เดือน
- (2) เวทียุทธศาสตร์เอาชนะยาเสพติดและความยากจนระดับจังหวัด (ทุกจังหวัด) ทุก 2 เดือน
- (3) เวทีข่ายประชาสังคมไทย ระดับภาค (4 ภาค) ทุก 3 เดือน

สำหรับการประชุมเวทีนโยบายสาธารณะเพื่อเอาชนะความยากจน ครั้งต่อไป(ครั้งที่ 4) จะจัดในวันศุกร์ที่ 18 กรกฎาคม 2546 ณ หอประชุมสถาบันพระปกเกล้า นนทบุรี

ประเด็นหลัก “พิจารณาร่างกรอบแนวคิด การสร้างธรรมนูญเพื่อเศรษฐกิจพอเพียงและความเป็นธรรมในสังคมไทย”

กำหนดการ

เวทีนโยบายสาธารณะเพื่อเอาชนะความยากจน ครั้งที่ 3

23 พฤษภาคม 2546 ณ ห้องประชุม สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

“ปฏิรูประบบยุติธรรม เพื่อเศรษฐกิจพอเพียงและความเป็นธรรม”

- 08.00 – 09.00 น. - ลงทะเบียน รับเอกสาร
- ชี้แจงความเป็นมา และวัตถุประสงค์การประชุม
- 09.00 – 09.30 น. - เปิดประชุมและกล่าวปาฐกถา นำ โดย ศ.นพ.ประเวศ วะสี
“ความเป็นธรรมทางสังคม และทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้อง”
- 09.30 – 09.45 น. - ชี้แจงระบบการจัดประชุมข่ายประชาสังคมไทย ระดับชาติ
ระดับจังหวัด และระดับภูมิภาคในสถานการณ์ปัจจุบัน
- 09.45 – 10.00 น. - พัก อาหารว่าง
- 10.00 – 12.00 น. - อภิปรายหมู่ : “แนวคิดและแนวทางการปฏิรูประบบยุติธรรม
เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง และความเป็นธรรม”
1. อ.พิเชษฐ เมลาณนท์ : การใช้ประโยชน์จากกฎหมายที่มี
และปฏิรูปกลไกยุติธรรม
 2. อ.เจริญ คัมภีร์ภาพ : การนวัตกรรมการกฎหมายเฉพาะ
 3. คุณเชิดชอ เชื้อสมบูรณ์ : การยกเลิกกฎหมาย
ที่ขัดเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ
 4. คุณประพจน์ ศรีเทศ : การสร้างสรรค์กฎหมายท้องถิ่น
ดำเนินการอภิปรายโดย นพ.พลเดช ปิ่นประทีป
- 12.00 – 13.00 น. - พัก อาหารกลางวัน
- 13.00 – 14.30 น. - สัมมนาในกลุ่มย่อย 4 กลุ่ม “จะสร้างเครือข่ายในการขับเคลื่อนอย่างไร”
- กลุ่มที่ 1 ทวีศักดิ์ สุขรัตน์ และ คณุสสัน ศุภวัตรวรรณ
กลุ่มที่ 2 มงคล พนมมิตร และ สมเกียรติ พิทักษ์กมลพิทักษ์
กลุ่มที่ 3 นพ.อุกฤษฏ์ มลิินทางกูร และ ชีระ วัชรปราณี
กลุ่มที่ 4 ทรรดิน สุขโต และ สุนธธา สอทิพย์
- 14.30 – 15.00 น. - พัก อาหารว่าง
- 15.00 – 16.00 น. - นำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อย อภิปรายทั่วไป และสรุปโดย
อ.เอนก นาคะบุตร และ นพ.พลเดช ปิ่นประทีป
- 16.00 – 16.30 น. - ให้ข่าวสื่อมวลชน
- ประชุมคณะทำงานเครือข่ายฯ

“ความเป็นธรรมทางสังคม และทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้อง”

เรื่องนโยบายเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก แต่คนมักจะเข้าใจตรงนี้น้อยและไม่ค่อยมีใครทำงานที่ตรงนี้กัน อย่างเช่นนโยบายเรื่องการขนส่งสินค้า ซึ่งถ้าหากเราส่งเสริมการขนส่งโดยรถไฟกับเรือกลไฟ ซึ่งจะถูกกว่าทางถนนมาก ค่าสร้างรางรถไฟ ถูกกว่าสร้างไฮเวย์ ค่าอะไรต่ออะไรก็ถูกกว่า

หลายปีมาแล้วผมเคยไปคุยกับกำนันทรงที่นครสวรรค์ กำนันทรงบอกว่าข้าวของชาวนาถ้าขนส่งโดยเรือจะเหลือเงินอยู่กับชาวนาอีกมาก เราต้องหมดไปกับรถสิบล้อ น้ำมัน ซึ่งจะกระทบรุนแรง คนตายจากอุบัติเหตุรถยนต์บนถนน ปีละประมาณ 20,000 คนบาดเจ็บอีกเป็นแสนคน ค่าเสียหายเรื่องอุบัติเหตุบนถนนไม่น้อยกว่าปีละ แสนล้านบาท ถามว่าใครกำหนดนโยบาย

ผมมีอาจารย์อยู่ท่านหนึ่ง ชื่ออาจารย์หมอสวัสดิ์ สกุลไทย แต่ก่อนผมเองก็ไม่ได้สนใจเรื่องบ้านเมือง เป็นหมอยุติราชก็ตรวจโรคทุกวัน ๆ กำลังตรวจโรคอยู่ท่านก็เดินมาคุย ท่านมีไอเดียอะไรขึ้นมา ท่านจะเดินมาคุย ผมกำลังตรวจโรคอยู่ ท่านบอกว่า “ประเวศ การขนส่งน้ำมัน ผิด มันควรขนส่งด้วยรถไฟกับเรือกลไฟ และเราต้องทำห้วงจักรของเราเองให้ได้ แล้วใช้เงิน ให้ชาวบ้านปลูกไม้โตเร็วมาเป็นฟืนชาวบ้านได้รายได้ อีก แทนที่เราจะเสียเงินค่าน้ำมันไป เรือกลไฟ เช่นเดียวกัน เราต้องทำเครื่องเองให้ได้ เครื่องเรือกลไฟที่ใช้ฟืน

ขณะนี้เราหมดเงินเสียค่าน้ำมันเท่าไร แต่ถามว่าใครกำหนดนโยบาย ก็คือคนอยากสร้างถนน คนอยากขายรถยนต์ คนอยากขายน้ำมัน พวกนี้มากำหนดนโยบาย ประชาชนไม่ได้เป็นผู้กำหนด ไม่รู้อิโหนอิเหน่ด้วยว่าเกิดนโยบายอะไรขึ้น แต่เขาได้รับผลกระทบทั่วประเทศ นี่เป็นการยกตัวอย่างเรื่องการขนส่ง

เรื่องนโยบายสำคัญ สังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วม ในรัฐธรรมนูญมาตรา 76 บอกว่าต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องนโยบาย เป็นความเห็นเฉยๆ ไม่พอ ต้องมีฐานความรู้ ต้องวิจัย สร้างความรู้มา ทางเลือกเป็นอย่างไร นโยบายมีกี่ทางและเปรียบเทียบกันว่าทางไหนประหยัดกว่า ได้ผลมากกว่า ที่ภาษาเศรษฐศาสตร์เขาเรียกว่า Cost - effective ต้องเปรียบเทียบกันในเรื่องนโยบายต้องอาศัยความรู้ กระบวนการนโยบายตรงนี้ ต้องอาศัยความรู้วิเคราะห์วิจัยสร้างความรู้ และเข้ามาสู่กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันโดยสังคม ผมอยากฝากตรงนี้ไว้ แล้วของเราเป็นเวทีนโยบายเพื่อจะนำเอาความรู้มาพูดจากัน

วันนี้เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ที่จริงถือว่ามีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งของบ้านเมืองเลย คือเรื่องความเป็นธรรมทางสังคม ตรงนี้เราทราบ แต่ถ้าสังคมมีความเป็นธรรม คนจะมีความสุข

มีความชื่นใจ มีความรักชาติ ทำอะไรก็ง่ายเพราะมีความเป็นธรรมทางสังคม อยากจะรักษาระบบไว้เพราะมีความเป็นธรรม จะตรงกันข้าม หากไม่มีความเป็นธรรม คนไม่รักกัน ไม่รักชาติ บางคนอยากหนีไปอยู่ประเทศอื่นเพราะประเทศนี้ไม่น่าอยู่ ขาดความเป็นธรรม และทำร้ายกันสูง ไม่อยากรักษามันเพราะรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรม เพราะฉะนั้นเรื่องความเป็นธรรมทางสังคมมีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งเลย ผมคิดว่าต้องช่วยกัน ทุก ๆ คน ทุก ๆ สถาบันในสังคม ต้องเข้ามาจับเรื่องความเป็นธรรมทางสังคม มหาวิทยาลัย วุฒิสภา รัฐบาล

ตอนที่ผมเขียนเรื่องรัฐบาลหักฉีกกับความรับผิดชอบต่อประวัติศาสตร์ว่า รัฐบาลมีอำนาจมากที่สุดแล้ว เพราะฉะนั้นต้องทำอะไรก็ตามปกติแล้วทำไม่ได้ ผมเสนอ 8 เรื่องด้วยกัน ซึ่งเรื่องที่ 1 คือเรื่องความเป็นธรรมทางสังคม เป็นเรื่องสำคัญที่สุด และครอบคลุมเชื่อมโยงไปเรื่องอื่น ๆ ในวันนี้ผมจะพูดในประเด็นความเป็นธรรมในสังคมเพื่อเป็นการขยายความ เรื่องที่ 1 เรื่องเบื้องต้นคือเรื่องการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะของคนเล็กคนน้อย คนยากคนจน การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคน ผมคิดว่าเป็นศีลธรรมพื้นฐานเบื้องต้นเลย ถ้าขาดตัวนี้จะนำไปสู่การขาดความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่งเราจะขาดตัวนี้มาก เพราะสังคมไทยเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมอำนาจ เป็นโครงสร้างอำนาจเพราะฉะนั้นจึงไม่คำนึงถึงคนยากคนจน คนเล็กคนน้อยไม่มีความหมายในสังคมไทย ตรงนี้เป็นพื้นฐานและทำให้เกิดสิ่งอื่น ๆ ขึ้นมา ด้วยตรงนี้ทั้งนั้น ไม่ว่าจะพัฒนาเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะออกกฎหมาย ไม่ว่าจะทำเรื่องการศึกษา ฯลฯ ล้วนขาดความเคารพศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคน

เราบอกว่าอาจจะยากและจะทำอย่างไร ก็มันขาดมากมารถ้อย ๆ ปี จริง ๆ แล้วถ้าทำไม่ยาก แต่ต้องปฏิรูปการศึกษา ระบบการศึกษาทั้งหมดตั้งแต่อนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย เป็นบ่อเกิดของการเสียศีลธรรมตัวนี้ ผมพูดอาจจะรุนแรงแต่เป็นความจริง เพราะว่าเข้าไปสู่ระบบการศึกษาแล้วจะมีความรู้สึกตลอดเวลาว่าสถาบันมีเกียรติ ชาวบ้านไม่มีเกียรติ คนขายของชำ คนขายกล้วยเตี้ยว ช่างผสมปูนจะมีเกียรติได้อย่างไร ไม่เคยคิด ดังนั้นต้องปฏิรูป ไม่ยากนะ ทดลองแล้วที่โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ โรงเรียนวัดพินิจเชิงที่อยู่ชยา ทดลองให้นักเรียนไปเรียนจากช่างเสริมสวย ไปเรียนกับคนขายกล้วยเตี้ยว ไปเรียนกับคนขายของชำ เรียนจากช่างผสมปูน คนเหล่านั้นรู้สึกมีเกียรติทันที จากที่รู้สึกไม่มีเกียรติเลย มีคนมาเรียนกับเรา เพราะเรามีความรู้ทำได้จริง รู้สึกปลดปล่อย รู้สึกมีเกียรติมีคนมาเรียนกับเรา นักเรียนเวลาไปเรียนกับใครก็เคารพคน ๆ นั้น ต้องปฏิรูปการศึกษา

การศึกษาขณะนี้ของเราเป็นโครงสร้างที่ผิด เป็นข้อหนึ่งที่ทำให้เกิดขาดเป็นธรรมในสังคม การศึกษาไปถือว่าความรู้ที่อยู่ในตำรา เราถืออย่างนี้มาเรื่อยๆ ปีแล้ว ตำรามานจากไหน

มาจากคนกรุงเทพฯ เขียน คนกรุงเทพฯ ไปเอามาจากไหน เอามาจากฝรั่ง ตกลงว่าฝรั่งเป็นต้น
ธารของความรู้ ความดี ความเจริญ อยู่ที่นั่นไม่ได้อยู่ที่ประชาชนทั่วไป

ถ้าเราบอกว่าความรู้อยู่ในผู้ปฏิบัติ ความรู้อยู่ในคนทำ กวैयाว เขาชายเขาก็มีความรู้
ชายเป็นเสียงลูกได้ ไปดูสิ พวกตระกูลวิญญู ลูกตั้ง 9 -10 คน พ่อแม่ชายกैयाวอยู่ที่
ท่าพระจันทร์ เขาก็มีความรู้ ช่างผสมปูนก็มีความรู้ในการผสมปูน ขณะที่ครูที่สอนอยู่หน้าชั้น สอน
จากความไม่มี แต่ชาวบ้านรู้เขาปฏิบัติอะไรก็มีสิ่งนั้น ตรงนั้นจะเป็นจุดสำคัญถ้าเราถือว่าความรู้
อยู่ในผู้ปฏิบัติ จะเปลี่ยนไป คนทั้งประเทศจะกลายเป็นคนมีเกียรติ เดิมเป็นคนไม่มีเกียรติเลย
ระบบการศึกษาอย่างนี้ที่จริงเป็นระบบพราหมณ์ไม่ใช่ระบบพุทธ พราหมณ์คือผู้ท่องคัมภีร์
สรรเสริญเทพ คนอื่นไม่มีเกียรติ ชาวบ้านไม่มีเกียรติ มีแต่พราหมณ์กับเทพที่มีเกียรติ ท่องคัมภีร์
พระเวทสรรเสริญเทพ

พุทธนั้นเป็นวิทยาศาสตร์ประชาชน เป็น public knowledge อยู่ที่การปฏิบัติ พุทธเน้น
เรื่องกรรม ถามว่ากรรมคืออะไร กรรมคือการปฏิบัติและผลของการปฏิบัติ เพราะฉะนั้นพุทธเป็น
วิทยาศาสตร์ประชาชน อยู่ที่การปฏิบัติสร้างความรู้ ประชาชนดูได้ พิสูจน์ได้ จริงไม่จริง พัฒนา
ความรู้ต่อไปได้ ไม่ใช่ไปท่องคัมภีร์พระเวทสรรเสริญเทพ การศึกษาไทยไม่ใช่พุทธ เป็นพราหมณ์
และก้อความทุกข์ยากให้กับคนทั้งประเทศ

ตัวศีลธรรมพื้นฐานการเคารพศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคน เราไม่หยิบมาพูด
กัน แต่ถ้าเอามาดูจริงๆ จะเข้าไปสู่ทุกเรื่องเลย เช่น ทำไมหม้อไม่อธิบายคนไข คำอธิบายเป็นสิ่ง
สำคัญที่สุดสำหรับคนไข เพราะหม้อรู้สึกเหนือกว่าคนไข คนไขอยู่ต่ำกว่า ถ้าอยู่เท่ากัน คนไขมี
ความเป็นคนเท่ากับเรา เราต้องอธิบาย

เรื่องที่ 2 การใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรม อันนี้สำคัญ ทรัพยากรธรรมชาติมีสำหรับคน
ทุกคน ถ้าทุกคนมีศักดิ์ศรี ทรัพยากรก็ต้องสำหรับทุกคน เช่น อากาศที่เราหายใจ อากาศเป็นสิ่ง
จำเป็นสำหรับทุกคน ถ้ามีคนใช้อำนาจรัฐกับอำนาจทุนมาบอกว่าอากาศเป็นของรัฐ หรือเป็นของ
นายทุนกว่านซื้อไป คุณจะหายใจต้องมีขออนุมัติหรือมาซื้อ ซึ่งก็ลำบากหมด เช่นเดียวกัน ที่ดิน
ป่าไม้ แหล่งน้ำ เป็นของจำเป็นสำหรับคนทุกคน ที่นี้รัฐบอกว่าไม่ใช่ของประชาชน เป็นของรัฐ
แล้วแต่รัฐจะจัดให้ใครใช้ ไม่ให้ใครใช้ ตรงนั้นเป็นการจัดไม่ถูกต้อง คนรวยอาจจะมีที่หมื่นไร่
ในขณะที่คนจนไม่มีที่จะทำกิน เพราะฉะนั้นประการที่ 2 เรื่องความเป็นธรรมทางสังคม เกี่ยวกับการ
จัดการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ซึ่งจำเป็นมาก ตรงนี้เป็นฐานของชีวิต เป็นฐานของ
เศรษฐกิจพอเพียง เชื่อมโยงกัน

คุณมาติน ที่บ้านคำปลาหลาย มาแต่งงานกับคนไทยและทำนาอยู่ เป็นคนอังกฤษ พ่อ
เขาเป็นคนรวย ส่งเขาเรียนออกฟอร์ด เขาไม่เอา เขามาอยู่ในหมู่บ้าน เขาบอกว่าเขากับภรรยา

ร่ำรวยมาก มีที่ดินตั้ง 6 ไร่ อยู่อังกฤษไม่มีหอรก พ่อเขามีคนงาน 20,000 กว่าคน แต่มีที่ดินครึ่งไร่ เขา ร่ำรวยมากมีที่ดินตั้ง 6 ไร่ และสามารถผลิตอาหารได้พอกิน มีความมั่นคงทางด้านอาหาร อากาศก็ดี หมู่บ้านคนก็ใจดี ไม่มีใครทำร้าย อยู่อังกฤษไม่มีแบบนี้ มันเป็นความร่ำรวย แต่คนไทยจะเข้าใจผิดคิดว่าฝรั่งร่ำรวย ถ้าดูอย่างนี้ ของเราผมคิดว่าเรามีทรัพยากรมากพอที่จะจัดให้เป็นธรรมชาติ ที่ทุกคนจะได้อยู่อย่างสุขสบาย ในประเทศไทยของเรา ถ้าเรามีความเป็นธรรมที่ตรงนี้

เรื่องที่ 3 ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ช่องว่างต้องไม่มากเกินไป เราไม่หวังว่าจะต้องเสมอกันทุกคน แต่มันไม่ควรจะมากเกินไป ในญี่ปุ่นที่เรารู้ว่าเขาเป็นวัตถุนิยม เงินเดือนในบริษัทของคนที่ได้เงินเดือนต่ำสุดกับสูงสุดห่างกันไม่เกิน 10 เท่า ผมไปญี่ปุ่นผมถามดูหมดหลาย ๆ คนได้ความตรงกันว่ารายได้พื้นฐานเบื้องต้นไม่ว่าจะจบปริญญาหรือไม่ เท่ากันหมด คือแสนหกหมื่นเยนต่อเดือน ตอนที่ผมไปถามคิดเป็นเงินไทยประมาณ 4 หมื่นบาท ไม่จบมหาวิทยาลัยก็เท่ากัน จบมหาวิทยาลัยก็เท่ากัน เกือบจะได้มากกว่าเพราะเขาถือว่าเสี่ยง เขาไม่ถือตามปริญญาเขาถือตามความเป็นคน เป็นคนเหมือนกันต้องกินต้องอยู่เหมือนกัน เอาตามปริญญาได้อย่างไร เราจะเห็นว่าของเราต่างกันมาก จะเป็นคนจน เป็นคนชั้นต่ำคุณต้องได้น้อย คุณต้องได้เสี่ยง ตัวนี้ผมคิดว่ากรอบกติกาต้องเข้ามา ตอนนี้อาจไม่มีกรอบ

เมื่อครั้งรัฐบาลจอมพล ป. (พิบูลสงคราม) มี ว่าคนหนึ่งถือครองที่ดินได้ไม่เกิน 50 ไร่ แต่พอจอมพลสฤษดิ์ (ธนบุรี) มาเลิกตรงนี้หมด ใครจะมีสักหมื่นไร่ก็ได้ ลองนึกภาพนายธนาคารบินไปเห็นว่าตรงนี้สวยดี พักหน้า ลูกน้องไปจัดการเอาหมื่นไร่ กับคนยากคนจน คนที่มี 4 - 5 ไร่ก็ว่าร่ำรวยเหลือเกิน ไม่มียุคธรรม และปล่อยให้ทุนต่างชาติสามารถมาเด็ดยอดสิ่งที่คนไทยสร้างสรรค์กันไว้ ยกตัวอย่าง อาจารย์ระพี (สาคริก) กับคณะชาวบ้าน ชาวสวนทั้งหลายพัฒนาเรื่องกล้วยไม้มา 30 - 40 ปี พัฒนาจนสวยงาม สามารถปลูกและชาวบ้านเป็นหมื่น ๆ คนได้ร่วมกันอยู่ในกระบวนการนี้ ตรงนี้เป็นความเพียร ความพยายาม เป็นทุนทางสังคมของไทยที่สะสมสร้าง วันดีคืนดี BOI กำลังพิจารณาทุนจากไต้หวัน 35,000 ล้าน จะมาทำเรื่องกล้วยไม้ เอาทุนพวกนี้มาก็มาเด็ดยอดเราไปหมด คนไทยเป็นหมื่น ๆ คนที่เพียรกันมาหลาย ๆ ปีก็就会被เด็ดยอดตรงนี้ไปด้วยทุนต่างชาติ อย่างนี้กรอบกฎหมายเป็นอย่างไร เรื่องบ้านเมืองเป็นอย่างไร ยอมให้ทำอย่างนี้ได้หรือ

เรื่องการแพทย์ขณะนี้กำลังเกิด เรื่องโรงพยาบาลเอกชน กำลังได้รับความนิยมจากชาวต่างชาติมาก โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ครึ่งหนึ่งเป็นคนรวยที่มาจากบังคลาเทศ เขาเคยไปอังกฤษ เขาบอกว่ามาเมืองไทยดีกว่า คุณภาพดีกว่า ถูกก็ถูกกว่า เขาจะนิยมมาก ทางรัฐบาลอาจจะบอกว่ามันดี มันเป็นรายได้เข้าประเทศ แต่ว่าลองนึกภาพอะไรจะเกิดขึ้น ถ้ายิ่งมามากขึ้น ก็จะดึงแพทย์พยาบาลไปดูแลคนต่างชาติ ที่เหลือดูแลคนจนก็จะมีน้อยลง เป็นการให้ทุนต่างชาติเข้ามา

เด็ดขาด กว่าเราจะมีแพทย์มีพยาบาลดีๆ คนไทยจะต้องทำงานกันมาเท่าไร พัฒนากันมาก็สิบปี ใช้เท่าไรแล้วจะมีทุนมาเติมไปเป็นประโยชน์ทำให้คนไทยที่ยากจน ที่ปานกลางขาดประโยชน์จากตรงนี้ อย่างนี้เห็นว่าควรหรือเปล่า มีกฎมีกติกาอะไรหรือเปล่า กติกาทางเศรษฐกิจ หรือทุกอย่างเสรีหมด ต้องถามนักกฎหมาย จำเป็นต้องมีกรอบ มีกติกาใหม่ แม้แต่การพนันกันเขายังมีการอันประตุ ไซ้ใหม่ ถ้าไม่อันประตุเดียวคนมีเงินได้หมด ผมรู้เด็ก ๆ ผมไปดูเขาเล่นด้วยกัน ที่เอาไม้พาดกันแล้วแทง 1 - 2 - 3 - 4 ถ้าคนเล่นแทงไว้ 1 บาท ยื่นประตุเดิมเรื่อย ๆ เลย ถ้าถูกกินไปก็ 2 บาท 4 บาท 8 บาท ถ้าชนะได้กำไรโดยอาศัยทุนที่มีมาแต่เขาจะอันประตุ ไม่อย่างนั้นคนที่มีความเงินกินหมด อันนี้ฝากว่าตรงนี้เรามีกรอบ มีกติกาอะไร เพื่อความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ

เรื่องที่ 4 เรื่องการศึกษาที่เราได้อยู่ไม่เป็นธรรมก่อความเดือดร้อน ไปดูชาวบ้านเลี้ยงปลาแล้วเขาไม่ได้ศึกษาเรื่องการทำมาหากินของเขา ของชาวบ้านเลย มาท่องคัมภีร์เรียนแล้วไม่มีงานทำ เรียนแล้วไม่รู้ แต่สร้างเกียรติไว้ตรงนี้ และไปดูถูกชาวบ้าน ชาวบ้านเสียเงินค่าเล่าเรียนของลูกมโหฬาร ขายน่าไป เป็นระบบที่ไปดูดเขา มา ที่นี้ต้องกระจายไป ต้องเรียนรูชีวิตเขาในฐานะของเขาเรียนรู้แล้วทำมาหากินเป็น อยู่ร่วมกันเป็น

การศึกษามหาวิทยาลัยชัดเจน เป็นเรื่องความไม่เป็นธรรมของสังคม เพราะว่าค่าใช้จ่ายในมหาวิทยาลัย ขณะนี้คนที่เข้ามหาวิทยาลัยเป็นลูกคนรวย เพราะว่ามีเงินไปดิ้อย่างเข้ม ลูกคนจนไม่มีทาง แต่พอเข้าไปแล้วคนที่เข้าได้เสียค่าใช้จ่ายประมาณ 1 - 6 เปอร์เซ็นต์ของค่าใช้จ่ายจริง ถามว่าเอาเงินมาจากไหน ก็เอามาจากคนจน อาจจะบอกว่าไม่จริงเอามาจากภาษีอากร คนรวยเสียภาษีอากรมากกว่า ต้องไปดูโครงสร้างของเงินภาษีอากร จะพบว่าส่วนใหญ่เป็นภาษีทางอ้อม ไม่ใช่ภาษีทางตรง ภาษีทางอ้อมหมายถึง คนซื้อกะปิ น้ำปลา ซึ่งภาษีแฝงอยู่ในนั้น กลายเป็นเงินของคนจนอีกจริงๆ เพราะฉะนั้นมหาวิทยาลัย คือระบบที่คนจนไป supply คนรวย คนรวยขับรถเบนซ์ รถบีเอ็มเอะไรมา แต่ว่าค่าใช้จ่ายการศึกษาของพวกเขาเอามาจากคนจน อยากรจะฝาก สว. ไว้ด้วย ระบบการศึกษาเป็นระบบที่ไม่มีความเป็นธรรมทางสังคม

เรื่องที่ 5 กระบวนการนโยบาย ซึ่งผมพูดไปแล้ว จำเป็นเพราะว่าคนส่วนน้อยมากำหนดนโยบายแล้วไม่เป็นธรรมกับคนส่วนใหญ่ จำเป็นต้องมีกระบวนการและนโยบายที่ถูกต้อง

เรื่องที่ 6 ชุมชนเข้มแข็ง เป็นการพัฒนาในพื้นที่ อันนี้จะช่วยเป็นภูมิคุ้มกันเพราะว่าที่ผมพูดมาทั้งหมดทุกข้อเป็นเรื่องยากทั้งสิ้น ต้องกินเวลา ต้องช่วยกันทำ แต่ว่าตัวชุมชนเข้มแข็งเราใช้เวลาชุมชนเข้มแข็งเป็นภูมิคุ้มกันจากความอยุติธรรมทุกชนิด ที่มีอยู่ จะสร้างเศรษฐกิจพอเพียงได้ ดูแลสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรได้ ดูแลวัฒนธรรมได้ ส่งเสริมครอบครัวให้เข้มแข็งได้ จิตใจ และเรื่องทุกอย่าง เพราะฉะนั้นชุมชนเข้มแข็งจำเป็น และตรงนี้จำเป็นต้องมีสิทธิชุมชนอย่างน้อย 4 อย่างด้วยกัน ถึงจะพ้นจากความยากจน และปัญหาต่างๆ 1. สิทธิในการทำมาหากิน 2. สิทธิในการ

ดูแลและใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน 3. สิทธิในการสื่อสารชุมชนของชุมชน 4. สิทธิในการมีระบบการเงินชุมชน

ถ้ามีสิทธิใน 4 เรื่องก็หายจนจากระบบอยู่ร่วมกัน ถ้าเราไปดูเรื่องวิทยุชุมชนจะเห็นว่าทำกันหลายแห่งชัดเจน ราคาถูก เครื่องส่ง 2 – 4 หมื่นบาท กระจายเสียงได้รัศมี 10 – 20 กิโลเมตร คนตั้งหลายหมื่นคนที่อยู่ในนั้น และค่ากระจายเสียงก็ไม่ได้เสียอะไร ช่วยกันกระจาย และเขากระจาย 8 เรื่องด้วยกัน คือ 1. เรื่องทำมาหากิน ใครทำกินอะไร อะไรดีไม่ดี แลกเปลี่ยนกัน 2. กระจายเรื่องการดูแลสุขภาพ การอนุรักษ์ทรัพยากร 3. กระจายเรื่องการศึกษา 4. กระจายเรื่องสุขภาพ 5. กระจายเรื่องศาสนา เรื่องจิตใจ เรื่องศาสนธรรม 6. เรื่องศิลปวัฒนธรรม คุณธรรม เรื่องเพลง 7. เรื่องดินฟ้าอากาศ มันจำเป็นกับการทำมาหากิน 8. เรื่องบ้านเมือง โลก เขาจะทำอยู่ 8 เรื่อง เขาจะเข้มแข็งโดยรวดเร็ว และรัฐบาลไม่ต้องเสียเงินเลย มีแต่ว่ารับรองสิทธิที่จะทำวิทยุชุมชน

เรื่องที่ 7 การพัฒนาที่เอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง พัฒนาอย่างบูรณาการสำคัญ ต้องไปทดลองทำ ทำให้มีการพัฒนาอย่างบูรณาการและยั่งยืนในทุกตำบลและทุกจังหวัด สามารถทำได้ตรงนี้ ช่วยกันคิดช่วยกันทำ ที่มีความยุติธรรมเกิดขึ้นเป็นรายตำบลเป็นรายจังหวัด

เรื่องที่ 8 เรื่องกฎหมาย ความไม่เป็นธรรมทางกฎหมาย และกฎหมายไปเกี่ยวข้องกับความเป็นธรรม 6 เรื่อง ที่พูดมาอย่างไร และจะไปหนุนเรื่องทั้ง 6 ได้อย่างไร ฉะนั้นเรื่องกฎหมายก็เป็นเรื่องใหญ่

ผมอยากฝากเรื่องนี้ไว้ ไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามที่ผมพูด อันนี้คิดเอาเอง อาจจะเป็นอย่างอื่น มีมากหรือน้อยชอกช้ำก็ได้ แล้วแต่วิสัยคิด แต่อยากย้ำเรื่องนี้สำคัญ เพราะตอนบ่ายจะพูดกันว่าเรื่องนี้จะขับเคลื่อนกันอย่างไร อยากจะฝากไว้ การขับเคลื่อนต้องพยายามเชื่อมโยง คุณเจริญ คัมภีร์ภาพ พูดถึงการทำงานร่วมกับสภาผู้แทนราษฎรกับวุฒิสภา ว่าทำไมสภาผู้แทนจะรับเรื่องความเป็นธรรมทางสังคมเข้าไปอย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นต้องคิดเรื่องเครื่องมือและวิธีทำงาน เรื่องใหญ่ เราจะต้องคิดว่าเรื่องนี้ทำอย่างไรจะสำเร็จ ในเวลาไม่ชักช้าเกินไปนัก เพราะว่าการไร้ความเป็นธรรมของสังคมมันทำให้คนเจ็บป่วยล้มตายไม่รู้เท่าไร ทุกวัน ๆ

ขอบคุณครับ

“แนวคิดและแนวทางการปฏิรูประบบยุติธรรม เพื่อเศรษฐกิจพอเพียงและความเป็นธรรม”

สรุปประเด็นและสาระสำคัญจากเวทีการอภิปรายหมู่

1. การใช้ประโยชน์จากกฎหมายที่มีและปฏิรูปกลไกยุติธรรม

โดย ดร.พิเชษฐ เมลาพันธ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนิคาคะ ประเทศญี่ปุ่น (โปรดดูในเอกสารหลักประกอบการประชุม บทที่ 6 หน้า 30-32 และบทที่ 8 หน้า 35-44 เป็นการเพิ่มเติม)

- ชาติต่างๆ ในโลกเขียนกฎหมายแก้ความยากจนกันอย่างไรบ้าง?
 1. ใช้วิธีเขียน Poverty Law ฉบับเดียว วิธีนี้มีประเทศตะวันตกใช้อยู่ เช่น อังกฤษ สแกนดิเนเวีย
 2. ใช้วิธีเขียนกฎหมายแต่ละฉบับแยกกัน ประเทศโลกที่ 3 และตะวันตกจากหลายชาติ ใช้วิธีนี้
 3. ใช้วิธีให้นักกฎหมายร่วมงานกับนักเศรษฐศาสตร์ โดยเริ่มจาก Pro-Poor Macroeconomic policy และนักกฎหมายจึงมาแก้กฎหมายตาม
 4. ใช้วิธีการคุมการกำหนดงบประมาณที่รัฐสภาให้มีลักษณะ Pro-Poor
 5. ใช้วิธี Social Action Litigation ออกกฎหมายกำหนดวิธีให้ผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาสังคม เขียนจดหมายร้องทุกข์ถึงศาลและมีการพิจารณาโดยรวดเร็ว
 6. ใช้วิธี Charter on Justice for the Poor โดยไม่เริ่มต้นจากการเขียนกฎหมาย แต่เป็นการให้เวทีสาธารณะร่วมกันออก “รัฐธรรมนูญเพื่อความ เป็นธรรมสำหรับคนยากจน” เพื่อใช้เผยแพร่ให้คนยอมรับทั่วประเทศ จนกลายเป็นเสมือนหางเสือในการแก้กฎหมายเดิม หรือออกกฎหมายใหม่

• การเลี้ยงสร้างทุนใหม่ เน้นใช้ทุนเดิม ที่นำเสนอไม่ได้หมายความว่าปฏิเสธหรือคัดค้านการสร้างกฎหมายใหม่ ถ้ามีโอกาสทำได้ มีจังหวะ มีวิธีการทำได้ ก็ควรทำ แต่ขณะที่ยังไม่มีโอกาส เช่นนั้น เราก็ไม่สิ้นหวังไม่ได้ดอก เรายังมีกฎหมายที่ยังใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่อีกมากมาย

• กฎหมายไม่ใช่เครื่องมือของรัฐที่จะมาใช้บังคับเข้ากับประชาชนตามแนวคิดของสำนัก Austin แต่ว่ากฎหมายเป็นทรัพยากรร่วมกันของชนในชาติทั้งหมด เรียกว่า Law as Resource

• กฎหมายถือเป็นทุนทางสังคมอย่างหนึ่ง (Social Capital) กฎหมายในที่นี้เป็นกฎหมายที่มีความหมายกว้าง ไม่ได้หมายถึงเฉพาะกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น แต่หมายถึงองค์กรทางกฎหมาย และกฎหมายจารีตประเพณีรวมอยู่ด้วย ชาติไหนรู้จักใช้ทุนเดิมทางกฎหมายทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและจารีตประเพณีอย่างเต็มที่ในการแก้ปัญหาความยากจนก็จะได้ประโยชน์เป็นที่สุด

• กฎหมายจารีตประเพณี ภาษาวิชาการเรียกว่า Living Law หรือกฎหมายที่มีชีวิตหรือกฎหมายในชีวิตจริง นักวิทยาศาสตร์ชาวออสเตรเลียคนหนึ่งไปสังเกตเพียงเรื่องการสมรสเรื่องเดียว ปรากฏว่าในประเทศของเขามีกฎหมายจารีตประเพณีอยู่ 4-5 แบบ แล้วแต่ว่าใครมีเชื้อชาติสายอะไร เชื้อสายออสเตรเลีย เชื้อสายเยอรมัน เชื้อสายฝรั่งเศส เชื้อสายอิตาลี หรือแบบผสมผสาน แล้วแต่ใครจะ

ใช้แบบไหน นี่คือกฎหมายที่คนใช้ ไม่ใช่กฎหมายของรัฐ เป็นกฎหมายในชีวิตจริง ดังนั้นการปฏิรูปกฎหมายจึงไม่ควรดูแค่กฎหมายลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

- กลไกของรัฐที่เกี่ยวข้องกับระบบยุติธรรม เช่น ตำรวจ อัยการ ข้าราชการ ทนายความ สภานิติบัญญัติ ศาล ศาลรัฐธรรมนูญ ฯลฯ ทั้งหมดนี้รวมอยู่ในระบบกระบวนการยุติธรรมทั้งสิ้น ศาสตราจารย์ชาวออสเตรเลียชื่อ David Allan ได้วิจัยกฎหมายของเอเชียหลายประเทศ รวมทั้งออสเตรเลียและญี่ปุ่น เปรียบเทียบกันพบว่า กฎหมายของประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ มีเนื้อหาดีกว่าออสเตรเลียและญี่ปุ่นมาก จนสรุปได้ว่า “แม้ตัวบทกฎหมายจะยังล้าหลัง แต่ถ้าระบบกลไกกระบวนการยุติธรรมทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีจิตสำนึกของความเป็นธรรมแล้ว กฎหมายที่ล้าหลังก็มิอาจขวางกั้นการพัฒนาที่ก้าวหน้าของสังคมได้”

- เรื่องกฎหมายข้อมูลข่าวสารนั้นถ้าไปโยงเรื่องคอร์รัปชัน กฎหมายฉบับนี้จะแก้ปัญหาความยากจนได้อย่างมาก เพราะคอร์รัปชันทำให้ยากจน และไม่มั่งคั่งประมาณไปใช้แก้ความยากจน ไทยเรามีการใช้ข้อมูลข่าวสารในการดูปัญหาคอร์รัปชันน้อยมาก ส่วนใหญ่ขอข้อมูลเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งตรงกันข้ามกับญี่ปุ่น

กฎหมายข้อมูลข่าวสารของญี่ปุ่นเกิดขึ้นจากการผลักดันของคนในชนบท เริ่มในปี 1976 ช่วงเดียวกับการเกิดคดีลือคดีท เมื่อ 25 ปีที่แล้ว มีการต่อสู้ผลักดันอย่างต่อเนื่องผ่าน 12 รัฐบาล คนเริ่มต้นคือประชาชนในต่างจังหวัด ปี 1982 เกิดกฎหมายที่จังหวัดฮานายามะ จากนั้นมีการออกกฎหมายอื่นเรื่อยมาจนสุดท้ายที่จังหวัดนารา ในปี 1996 หลังจากนั้นจึงมีกฎหมายของประเทศออกในปี 1999 และมีผลบังคับใช้ในปี 2001

ของไทยเราใช้เวลาสั้นกว่ามาก และเป็นกรณีเริ่มจากส่วนกลางโดยภาคประชาสังคม ในขณะที่ญี่ปุ่นเกิดการต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคเล็กๆ ซึ่งขอยกตัวอย่าง 6 คดี คือ คดีที่ 1 กลุ่มแม่บ้านขอรู้ข้อมูลเรื่องยาฆ่าแมลงและทาลิโดไมท์ ครั้งที่ 2 แม่บ้านคนเดียวกันขอรู้เรื่องบันทึกการประชุมของจังหวัด คดีที่ 3 ชาวเมืองนาสะขอรู้เรื่องแผนการก่อสร้าง คดีที่ 4 ชาวบ้านขอรู้ค่าใช้จ่ายการเลี้ยงดูปู่เสื้อ ว่าทำไมใช้กันมากนัก คดีที่ 5 หนังสือพิมพ์อาซาฮี ขอข้อมูลเกี่ยวกับค่าเลี้ยงดูปู่เสื้อ คดีที่ 6 กลุ่ม NGO ที่ชื่อว่า Freedom of Citizen Center ขอรู้เรื่องเกี่ยวกับวงเล็บของรัฐบาลท้องถิ่น

เขาใช้กฎหมายกันเต็มที่และชนะด้วย จึงอยากเสนอว่านักวิจัยควรนำเรื่องนี้มาเล่าสู่กันฟัง อย่างเป็นเรื่องเป็นราว และนำไปสู่การเคลื่อนไหวสังคม

ในระยะ 5 ปี 5 เดือนที่บังคับใช้กฎหมายข้อมูลข่าวสารในประเทศไทย (ชค.40-เมย.46) พบว่าเป็นการขอข้อมูล เพื่อประโยชน์ส่วนรวม 51 ราย (17.9%) เท่านั้น ส่วนที่เหลือ 224 รายเป็นการขอเพื่อประโยชน์ส่วนตัว และ 10 ราย ไม่สามารถระบุชัดเจน

- ทำอย่างไรตุลาการไทยซึ่งจะปรับใช้สิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในศาล?

ขณะนี้ มี 8 คดีที่ภาคเหนือ ซึ่งคุณพิริยะ สีหะกุลง์ ที่เชียงใหม่ ให้ข่าวสารว่าชาวบ้านถูกฟ้องว่าบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ ชาวบ้านต่อสู้ ทนายความบอกว่าคำฟ้องร้องต่อสิทธิตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 ชาวบ้านมีสิทธิชุมชน แต่ศาลได้ตัดสินคดี 5 ใน 8 คดี บอกว่าชาวบ้านผิด โดยไม่พูดเลยว่า

ชาวบ้านมีสิทธิชุมนุมตามรัฐธรรมนูญหรือไม่ บอกให้รอลงอาญาเพราะชาวบ้านไม่เคยทำผิด แค่นี้ชาวบ้านก็ตีใจแล้วก็จบกันไป

ประเด็นคือ ทำไมศาลทำอย่างนี้?! สิทธิของชาวบ้านเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ (Constitutional Right) เป็นเรื่องสูงสุด ต่ำกว่าเพียงสิทธิมนุษยชนเท่านั้น คำถามคือ

1. ศาลเจียบเฉยโดยจงใจหรือไม่ คำตอบคือจงใจแน่นอน
2. เพราะอะไรจึงจงใจ? ตอบได้ยาก ท่านคงเสี่ยงเพราะท่านยังไม่เคยมีบรรทัดฐานวิธีพิจารณา มาตรา 46
3. ศาลเจียบเฉยผิดรัฐธรรมนูญหรือเปล่า? ตอบว่าผิดชัดเจน

มีบทเรียนจากศาลอื่นๆ ในญี่ปุ่น ออสเตรเลีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ที่ฟิลิปปินส์และเกาหลีเคยตัดสินคดีว่าสิทธิตามรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิสูงสุด แม้ยังไม่มีการตีความสิทธิก็ยังคงอยู่ และหน่วยงานรัฐต้องใช้งบประมาณ

อาจารย์กฎหมายอเมริกันชื่อ โทมัส แมคอินไทรย์ ดุรี เขียนหนังสือ "Activity on Constitution" บอกชัดเจนว่า สิทธิตามรัฐธรรมนูญใช้ได้ทันทีเมื่อออกรัฐธรรมนูญแล้ว ไม่ต้องมีการตีความก็ได้

ในกรณีตัวอย่างที่ 1 (หน้า 51) ชาวบ้านโดนขับไล่ออกจากพื้นที่ที่อยู่มานานแล้ว เราต้องทำให้นักกฎหมายต่อสู้ให้ได้โดยมุ่งไปที่ศาล ศาลอะไรก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นศาลอาญา

ในกรณีตัวอย่างที่ 2 (หน้า 53) การผลิตสุราที่บ้าน รัฐธรรมนูญมาตรา 46 ของเราดีกว่าญี่ปุ่น สุราที่บ้านอาจจะได้ เพราะถือว่าผลักตันมานานแล้ว ญี่ปุ่นถือเป็นจารีตประเพณี ศาลตัดสินให้ชนะแน่ๆ ไม่จำเป็นต้องรอมติ ครม. อะไรเลย เพราะรัฐธรรมนูญให้สิทธิไว้แล้ว

ในกรณีตัวอย่างที่ 3 (หน้า 56) สิทธิในการสื่อสารชุมชน ของไทยมีมาตรา 27 บังคับทุกหน่วยงานราชการว่าต้องผูกพันตามนี้ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นหรือยังก็ตาม อยู่ที่ว่าจะสู้หรือไม่เท่านั้น

ในกรณีตัวอย่างที่ 4 (หน้า 60) เรื่องเบียดขับชุมชน คิดว่าคงแพ้แน่ๆ เพราะเบียดขับเป็นสิ่งที่เกิดใหม่ จะอ้างจารีตประเพณีไม่ได้

• แนวทางที่เสนอคือ

1. การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือเอาชนะความยากจน ควรเริ่มต้นด้วย paradygm shift จากศาสตร์ที่ว่า กฎหมายคือคำสั่งและเครื่องมือของรัฐ มาสู่จิตสำนึกใหม่ว่า กฎหมายคือทรัพยากรร่วมกันของชนชาติ (Law as Resource)

2. การเขียนกฎหมายใหม่ ควรใช้ในกรณีจำเป็น และมี Innovation ชั้นหนึ่งจริงๆ เท่านั้น

3. การแก้กฎหมายเดิม แม้ว่าจะง่ายกว่าการออกกฎหมายใหม่ แต่ก็ใช้ว่าจะง่ายเสมอไป

4. เราควรคิดด้วยว่า จะใช้ประโยชน์จากกฎหมายจารีตประเพณีอย่างไรได้บ้าง

5. ควรให้ความสำคัญต่อการปฏิรูปกลไกของกฎหมายด้วย เพื่อให้ใช้ประโยชน์จากกฎหมายได้เต็มที่

6. ควรสนใจกฎหมายข้อมูลข่าวสาร ที่มีอยู่แล้วให้เป็นประโยชน์ในการเรียกร้องข้อมูลที่เปิดเผยโปร่งใสจากฝ่ายการเมืองให้เต็มที่

2. แนวคิดและแนวทางการสร้างนวัตกรรมกฎหมายเฉพาะ

โดย อาจารย์เจริญ คัมภีรภาพ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(โปรดดูเอกสารหลักประกอบการประชุม บทที่ 9 หน้า 45-46)

● กฎหมายที่เราพูดถึงกันในอดีต แกนของกฎหมายอยู่ที่ความสัมพันธ์ของอำนาจปกครอง ซึ่งผู้ปกครองเอาอำนาจปกครองกับกฎหมายไปใช้ แต่สังคมพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ ซึ่งมีทิศทางเศรษฐกิจ ได้ถูกถักทอเข้าไปอยู่เป็นดัวบทกฎหมาย (built-in) มากขึ้น ทำให้กฎหมายที่เป็นเครื่องมือผดุงความ ยุติธรรมบิดเบี้ยวไป สถาบันในการวินิจฉัยข้อพิพาทก็เกิดขึ้นบทบาทการที่อยากจะให้แก้ปัญหา เศรษฐกิจรวดเร็ว เกิดองค์กรวินิจฉัยชี้ขาดซึ่งไม่ใช่ศาล หรือให้ศาลยุติธรรมมาวินิจฉัยสิ่งที่สะท้อน แนวคิดเศรษฐกิจ นี่เป็นแนวโน้มของการใช้กฎหมายของโลกและของไทยในปัจจุบัน

● ประเทศไทยเป็นภาคีขององค์การการค้าโลก ซึ่งต้องมีความผูกพันที่จะออกกฎหมายฉบับ หนึ่งที่เรียกว่า กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช หลักการสำคัญมีอยู่ว่า ถ้าใครคิดปรับปรุงพันธุ์พืชขึ้นมาใหม่ คนนั้นได้สิทธิไป กฎหมายต้องมีแซงชั่น (sanction) ก็บังคับว่า ถ้าเกษตรกรจะเอาพันธุ์พืชไปปลูกต่อ ท่านจะปลูกได้แค่ 3 เท่าของที่ท่านซื้อมาเท่านั้น เช่นซื้อมา 3 กิโลกรัม ก็จะเอาไปปลูกได้แค่ไม่เกิน 9 กิโลกรัมเท่านั้น แล้วผลจะเป็นอย่างไร? ในอดีตเรามีวัฒนธรรมของเราเองในการแลกเปลี่ยนพันธุ์พืช กันไปมา ปลูกเลี้ยงสร้างประเทศมาจนทุกวันนี้ วันดีคืนดีท่านจะทำไม่ได้ อนาคตข้างหน้าเราจะเห็น ดำรวจวังไล่จับเกษตรกรที่เอาพันธุ์ไปปลูกตามวิถี วัฒนธรรม ซึ่งเกิดขึ้นแล้วในประเทศแคนาดา

เมื่อสัปดาห์ที่แล้ว มติที่ประชุมคณะกรรมการพันธุ์พืชบอกว่าพืชอีก 22 ชนิด (เช่นผักนึ่ง กะหล่ำปลี แดงกวา) อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์นี้ อีกหน่อยชาวบ้านซื้อพันธุ์ไปปลูกเกิน เพื่อต้องการขาย มากขึ้น ก็จะถูกจับติดคุก 2 ปี กฎหมายเช่นนี้เราจะแก้ไขอย่างไร?

● กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งกำลังร่างอยู่ก็เป็นอีกฉบับหนึ่งที่สำคัญมาก ประเทศ ยุโรปร่ำรวยด้วยวัฒนธรรมการผลิตไวน์ การเอาเท้าเหยียบเพื่อเติมจุลินทรีย์ให้อุ่น การหมักโดยใช้ถัง การผสมน้ำ ฯลฯ เขาถือว่าเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น จึงไปเจรจาในรอบอุรุกวัยของ WTO ว่าต้อง สร้างกฎหมายขึ้นมาคุ้มครองสิทธินี้ อเมริกาคัดค้าน สู้กันไปมา ในที่สุด WTO รับรองแนวคิดของยุโรป คุ้มครองภูมิปัญญาชาวยุโรปในการผลิตไวน์ ทำเนียบ ซีส ฯลฯ กฎหมายฉบับนี้ ทำให้เงินไหลเข้ายุโรป ทุกประเทศรวมกัน 2 ล้านล้านบาท ซึ่งเท่ากับหนี้สินของประเทศไทยทีเดียว นี่คือการความชาญฉลาดของ การทำนวัตกรรมทางกฎหมาย

ประเทศไทยก็ทำกฎหมายฉบับนี้ แต่เป็นคนละมุม และสุดท้ายก็เอื้อประโยชน์ให้อเมริกา กล่าวคือ เรื่องข้าวหอมมะลิ อเมริกาจัด Tele Conference เอาองค์กรทรัพย์สินทางปัญญาไปปิดประตู คุยกัน ว่าไม่ควรทำอย่างยุโรป ในที่สุดข้าวหอมมะลิที่ปลูกโดยเกษตรกรชาวทุ่งกุลารั ก็เอาไปปลูกได้ สบายที่เทคซัส อาคันซอ แล้วก็ใส่ถุงขาย บอกว่าเป็นข้าวหอมมะลิไทยเพราะองค์กรทรัพย์สินทาง ปัญญาไปเอาประโยชน์ของอเมริกามาเขียนเป็นกฎหมาย

● อีกฉบับหนึ่งเป็นกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค เมื่อท่านซื้อนมไปบริโภคแล้วท่านเอาไปให้ บุตรของท่านบริโภคและเกิดท้องเสีย กฎหมายไม่คุ้มครองคนที่บริโภคนม แต่จะคุ้มครองเฉพาะคนซื้อ เท่านั้น

- ถ้าเราจะปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมจะเริ่มจากอะไร? แกนของกฎหมายในอดีตเริ่มสถาปนาการใช้อำนาจของรัฐ ต่อมาถูกรอบครองด้วยการสถาปนาการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจ การจะสร้างความกินดีอยู่ดีให้กับประชาชน จึงต้องทำแบบย้อนศร

- กระบวนทัศน์ที่ถูกผลิตออกจากรัฐศาสตร์แห่งซิดคาโกสกูล ได้เน้นลัทธิทางการค้าเสรี ถูกปลุกฝังในหัวสมองของคนทั้งชาติและถูกนำออกมาใช้โดยไม่รู้ตัว แนวคิดการพัฒนาชนบทจึงกลับกลายเป็นตัวทำลายชนบท คุณทรัพย์ากรชนบทเข้ามาบริโภคเกือบทุกภาคเอกชนที่ร่ำรวยอยู่แล้วไม่หยุดหย่อน และนี่ก็เป็นฝีมือของกฎหมายด้วยเช่นกัน

- เรามีความถึงพร้อม 2 ประการ ในการสร้างนวัตกรรมกฎหมายเพื่อแก้ปัญหาความยากจน

1. ความถึงพร้อมของเงื่อนไขทางสังคม เราเรียนรู้แล้วว่า การพัฒนาประเทศควรเป็นแนวทางไหน
2. ความถึงพร้อมเรื่องแนวคิด เราไม่ใช่กฎหมายแบบเดิม แต่เป็นกฎหมายที่ปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างประชาชนกับรัฐ

- ประเด็นการยกสถานะของปัญหาความยากจนให้มีความสำคัญเชิงสถาบันเป็นเรื่องสำคัญมาก ตรงกับที่ความยากจนยังเป็นเพียงแค่ประเด็น (issue) ก็จะมีการจัดการเพียงแค่มติคณะกรรมการประชุมกัน 2-3 ครั้ง แล้วก็เลิกไป ไม่มีเนื้อหา ไม่มีกระบวนการ ไม่มีกลไกที่จะแก้ปัญหอย่างจริงจัง ต่อเนื่องและยั่งยืน

เราต้องการให้ปัญหาความยากจนมีสถานะเป็นสถาบัน และมีสถาบันที่มีความกระตือรือร้น มีประสิทธิภาพเป็นตัวขับเคลื่อนองคาพยพในมิติการแก้ปัญหาความยากจน

- ประเด็นสำคัญคือกระแสโลกาภิวัตน์นั้นเราเลี่ยงไม่ได้ เราจะสร้างกฎหมายเพื่อโอบอุ้มปกป้องคนไทยที่เสียเปรียบอย่างไร เป็นสิ่งเร่งด่วนที่ต้องกระทำด้วยปัญญา เพราะเราอยู่ในฐานะตั้งรับต่อการเผชิญหน้าทำลายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เราเข้าไปทำสนธิสัญญา 2 ฝ่าย, 3 ฝ่าย ไปเป็นสมาชิก OECD APEC AFTA ถ้าเราไม่สามารถใช้วิธีการกฎหมายเป็นเกาะกำบังได้ คนรุ่นลูก รุ่นหลานของเราจะมานั่งในห้องนี้และคุยเรื่องแก้ความยากจนกันต่อ

3. การยกเลิกกฎหมายที่ขัดเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ

โดย คุณเชิดชอ เชื้อสมบูรณ์ รองผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (โปรดดูเอกสารหลักประกอบการประชุม บทที่ 10 หน้า 47-61)

- หลักกฎหมายอย่างหนึ่งที่ จัง จาก รุสโซ พูดไว์ก็คือมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคม ต้องมีระเบียบกติกาของสังคม ผู้ที่มาปกครองหรือบริหารบ้านเมืองมีอำนาจในการออกกฎระเบียบมาจำกัดสิทธิของคน เพื่อการอยู่ร่วมกันและใช้ประโยชน์จากสมบัติสาธารณะร่วมกัน

- กระบวนการออกกฎหมายนั้นยาก แต่กระบวนการแก้ไขหรือยกเลิกนั้นยากกว่า สิงคโปร์ออกกฎหมายยับยั้งยั้งหมดเลย แต่เขาก็มีเหตุผลและความจำเป็นที่สอดคล้องและเป็นที่ยอมรับในสังคมของเขา เช่นกฎหมายห้ามถ่มน้ำลาย กฎหมายห้ามเคี้ยวหมากฝรั่ง เพราะประเทศของเขามีพื้นที่น้อยผู้คนอาศัยอยู่กันในตัวสูงเป็นแท่งๆ เสียดฟ้า ต้องใช้ลิฟท์ และคนติดในลิฟท์มีปัญหามาก

- การจัดกลุ่มกฎหมายมีปัญหา มาก อาจารย์มีชัย ฤชุพันธ์กำลังจัดกลุ่มกฎหมายที่นายกมอบหมายให้ทบทวน 4,000 กว่าฉบับ ก็เป็นงานที่ลำบากมาก ในที่นี้ซึ่งจัดแค่ 4 กลุ่ม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชน 4 เรื่องคือ สิทธิชุมชนในการจัดการฐานทรัพยากร สิทธิชุมชนในการทำมาหากิน สิทธิชุมชนในการสื่อสาร และสิทธิชุมชนในการจัดระบบเงินตราชุมชน โดยที่ยังไม่ได้ลงรายละเอียดไปถึงมาตราต่างๆ ทีละมาตรา หรือลงไปถึงพระราชกำหนดกฎกระทรวง หรือระเบียบปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

- ในด้านกระบวนการเสนอกฎหมายและยกเลิกหรือแก้ไขกฎหมายนั้น ด้านทางต้องใช้ทางเข้าเดียวกัน แต่มี 3 กลุ่มคนเท่านั้นที่มีสิทธิเสนอกฎหมาย

1. คณะรัฐมนตรี มีมติเสนอกฎหมายได้ทุกชนิด
2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 20 คน มีมติพรรครับรอง ก็เสนอกฎหมายได้ทุกชนิด
3. ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 50,000 คน ก็มีสิทธิเสนอกฎหมาย แต่ก็ได้เฉพาะกฎหมายเฉพาะเรื่องสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยและแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐเท่านั้น

- เราควรจัดวางกำลังให้เหมาะสม พวกแก้กฎหมายก็ทำกันไป ระหว่างนั้นต้องมีคนทำกฎหมายที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิผล ประสิทธิภาพ

ทั้ง 4 กรณีศึกษา (ป่าชุมชน เหล้าพื้นบ้าน วิทย์ชุมชน และเบี้ยกุดชุม) เป็นเรื่องที่ต้องรู้ให้จริง และยังต้องการการเคลื่อนไหวแบบมีไหวพริบ หลีกเลี่ยงการปะทะโดยตรง ค่อยเป็นค่อยไปแบบชิมลิก และมีจังหวะก้าว อย่างเช่นกรณีเหล้าพื้นบ้านจะไปยกเลิกการผูกขาดโดยฉับพลันได้อย่างไร? กรณีวิทย์ชุมชน เวลาเจ้าหน้าที่มา เราก็ไม่กระจ่ายเสียงก็หมดเรื่อง กรณีเบี้ยกุดชุมก็อย่าไปเรียกว่าเบี้ย ก็ไม่มีปัญหา จะไปติดกับดักทางภาษากันทำไม?

4. การสร้างสรรค์กฎหมายท้องถิ่น

โดย คุณประพจน์ ศรีเทศ ข้าราชการกระทรวงยุติธรรม ผู้แทนประชาคมพิษณุโลก (โปรดดูเอกสารหลักประกอบการประชุม บทที่ 11 หน้า 62-70)

- การแก้ไขกฎหมายระดับชาติมีความยากอยู่ในตัว กรณี (ร่าง) พ.ร.บ.ป่าชุมชน หยุดชะงักไปหลายรอบแล้ว จนอดคิดไม่ได้ว่ากระบวนการออกกฎหมายเพื่อผลประโยชน์ เขาทำกันได้อย่างไร รวดเร็ว แต่กระบวนการออกกฎหมายเพื่อแก้ความยากจนนั้นยากเหลือกำลัง

จึงอยากเตือนว่า การออกกฎหมายท้องถิ่นนั้นง่ายกว่าและมีตัวอย่างให้เห็นแล้ว

- ปัจจัยเอื้อต่อการออกกฎหมายท้องถิ่นมีพร้อมแล้ว ได้แก่
 1. รัฐธรรมนูญ 2540 เน้นให้การปกครองท้องถิ่นแข็งแรง
 2. มี พ.ร.บ.กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ.2542 แล้ว
 3. กฎหมายว่าด้วยการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองท้องถิ่นมีแล้ว
 4. กฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ.2542 ก็ออกแล้ว ซึ่งมีบทลงโทษด้วยว่าใครขัดขวาง มีโทษจำคุก 6 เดือน – 5 ปี และมีโทษปรับ 10,000-100,000 บาท อีกด้วย

5. กฎหมายว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อการถอดถอนสมาชิกหรือผู้บริหารท้องถิ่น
6. การเลือกตั้งผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะนายกเทศมนตรีก็กำหนดแล้วว่าต้องเลือกตั้งโดยตรง

• อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองท้องถิ่นหลักๆ ตาม พ.ร.บ.กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ คือ

1. งานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนท้องถิ่น
2. งานพิทักษ์ รักษาสภาพแวดล้อม
3. งานส่งเสริมการประกอบอาชีพของสมาชิก
4. งานเกี่ยวกับการป้องกันภัย รักษาความสงบเรียบร้อยของท้องถิ่น
5. งานเกี่ยวกับสวัสดิการของสังคมท้องถิ่น
6. งานเกี่ยวกับการพาณิชย์ท้องถิ่น

• การออกกฎหมายท้องถิ่น มี พ.ร.บ.ออกสมัยนายกชวน (2542) ระบุว่า **ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง สามารถเข้าชื่อยื่นต่อสภาท้องถิ่นได้เลย** จึงอยากเชิญชวนให้กลับไปคิดถึง การออกกฎหมายท้องถิ่น ซึ่งคิดว่าน่าจะง่ายกว่า

• เสนอให้มีกลไก “สภาเมือง” เป็นเวทีที่ภาคประชาสังคม ชุมชน และสภา/องค์กรปกครองท้องถิ่นมาร่วมกัน ขบคิดกันในการพิจารณาจัดการกฎหมายท้องถิ่นร่วมกัน หรืออาจจะมีสภาที่ปรึกษาเพื่อการพัฒนาจังหวัด, สภาที่ปรึกษาเพื่อการพัฒนาเทศบาล, สภาที่ปรึกษาเพื่อการพัฒนาตำบล ฯลฯ

• อยากเสนอให้ใช้โอกาสในการเลือกตั้งระดับต่างๆ ให้เป็นประโยชน์ต่อเรื่องปฏิรูปกฎหมาย ซึ่งปี 2546 จะมีการเลือกตั้งในองค์กรปกครองท้องถิ่น 617 แห่ง, ปี 2547 เลือก 2 พันกว่าแห่ง, ปี 2548 เลือก สส. และ ปี 2549 เลือกตั้ง สว.

“จะสร้างเครือข่ายในการขับเคลื่อนอย่างไร?”

สรุปผลการระดมความคิดกลุ่มย่อย และการอภิปรายทั่วไปในช่วงบ่าย

โดย นพ.พลเดช ปิ่นประทีป

ประการแรก เรื่องของแนวทางก่อตัวเครือข่าย

1. เราพูดกันว่าขบวนจะต้องไปให้พ้นภาวะปัจเจกทั้งระดับบุคคล กลุ่ม องค์กร ไปสู่ความเป็นสาธารณะให้ได้
2. ที่ประชุมพูดถึงการใช้เครือข่ายประชาคมจังหวัดเดิมที่เรามีอยู่แล้วทั่วประเทศ เป็นฐานในการเคลื่อนต่อ ไม่ต้องสร้างอะไรใหม่
3. ควรเชื่อมกับเครือข่ายนักกฎหมายหรือทนายความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรสภาพทนายความทั้งระดับส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น
4. การก่อตัวเครือข่ายของเรานั้น ควรยึดหลักพึ่งตนเองก่อน

ประการที่ 2 แนวทางการสังเคราะห์ความรู้และกระบวนการทางนโยบายมีข้อสรุปว่า

1. เราคงต้องศึกษากฎหมายสำคัญ ๆ ให้ทะลุทะลวงว่าจะเอามาใช้ประโยชน์อย่างไร ซึ่งต้องใช้การลงมือวิจัย
2. ควรใช้ฐานอาชีพ ใครอยู่ฐานอาชีพไหนก็ไปศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับฐานอาชีพตัวเองให้กระจ่าง ทำให้มีความรู้ที่หลากหลาย มีประเด็น มีโอกาสต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดขึ้นจากการศึกษานั้น
3. ต้องมีการจัดทีมวิจัย หรือทีมทำงานความรู้เฉพาะขึ้นมา เพราะบางคนก็ถนัดไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นต้องมีทีมเคลื่อนไหวทีมหนึ่งและทีมวิจัยอีกทีมหนึ่ง ที่อาจจะต้องทำงานเหมือนแขน 2 ข้างก็เป็นแนวทางการสังเคราะห์กระบวนการทางนโยบาย

ประการที่ 3 แนวทางการเคลื่อนสังคมสรุปได้ว่า

1. เครือข่ายน่าจะทำหน้าที่ส่งเสียงแทนสาธารณะและให้สาธารณะรู้ถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายหรือปรัชญาสิทธิประโยชน์ที่เราควรจะได้จากกฎหมายนั้นและ ปลุกเร้าสาธารณะให้ตื่นตัวด้วย
2. สร้างเวทีเฉพาะประเด็นขึ้นมา จะทำให้มีพลังมากกว่าเวทีทั่ว ๆ ไป
3. ต้องสนใจเรื่องของ Action communication บางครั้งต้องมีกิจกรรมในเชิงปฏิบัติการออกมา และสื่อสารกับสาธารณะอย่างกว้างขวาง

4. ควรหยิบกรณีข้อพิพาททางกฎหมายมาสู่การเรียนรู้ของสาธารณะในระดับพื้นที่ เกิดเหตุที่ไหนหยิบมาศึกษาที่นั่นโดยร่วมกับเครือข่ายทนายความให้ชัดเจนและ ใช้เป็นกรณีสู่การเรียนรู้ของสาธารณะ
5. ควรใช้โอกาสการเลือกตั้งท้องถิ่นมาเคลื่อนไหวสาธารณะท้องถิ่นและขยายเครือข่ายในท้องถิ่น
6. ต้องใช้สื่อวิทยุชุมชน และสวท. สถานีวิทยุแห่งประเทศไทย เคลื่อนไปพร้อม ๆ กันทั่วประเทศ พวกเราเห็นว่าการใช้สื่อเท่าที่มีอยู่ เครือข่ายวิทยุชุมชนและสวท. ที่มีอยู่จะใช้ในการเคลื่อนไหวสังคมได้ดี
7. ควรใช้วิทยุรัฐสภาโดยเฉพาะ ในการประชุมระดับชาติทุกๆ ครั้ง น่าจะไปขยายผลผ่านสถานีวิทยุรัฐสภา

ประการที่ 4 แนวทางในการเชื่อมกับภาคีทางการเมือง เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่มีกลุ่มไหนเลยที่เสนอให้ไปร้องขอกับรัฐบาล ไม่มีกลุ่มไหนเลยบอกให้รัฐมาสนับสนุนก่อนแล้วเราจึงจะเริ่มได้ โดยรวมแล้วสรุปได้ว่า

1. การเชื่อมกับการเมืองเราควรหลีกเลี่ยงการชนกับอำนาจรัฐโดยตรง
2. การจัดเวทีร่วมกับ สว. เป็นการขยายผลจากเวทีระดับชาติอย่างนี้ น่าจะเป็นประโยชน์
3. ควรคิดถึงการขออนุญาตจัดตั้งวิทยุชุมชน อย่างเป็นเรื่องราว โดยให้องค์กรที่มีสถานภาพอยู่แล้ว เป็นผู้เดินเรื่องอย่างเช่น LDI

ในเรื่องแนวทางในการบริหารจัดการเครือข่าย เท่าที่สรุปได้ก็คือ

1. ต้องมีเจ้าภาพ ถ้าไม่มีก็จบ
2. ต้องมีโครงการเป็นร่มให้สำหรับการเคลื่อนไหวทั้งหมด
3. หลากๆ เรื่อง ถ้าเป็นการเคลื่อนไหวท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในสาธารณะในท้องถิ่นก็สามารถใช้งบประมาณจากท้องถิ่นได้อีก

ผมพยายามสรุปแนวทางต่าง ๆ ที่พวกเราได้ระดมความคิดมามีเรื่องหลักๆ อะไรกันบ้าง และไปถึงว่าพวกเราจะทำอะไรต่อจากนี้

ประการแรก เราเดินฟุตเวิร์คมานาน ถึงเวลาเคลื่อนไหว ขบวนการเราพูดกันมานานแล้วในการพัฒนาการเป็นสถาบันของภาคประชาสังคมหมายถึงว่า ถึงเวลาต้องเปลี่ยนจากความเคลื่อนไหวไปสู่การเป็นสถาบัน ตรงนี้ถ้าดูแล้วเรามีความพร้อมในหลาย ๆ เรื่อง เรื่องความรู้ เรื่องการสร้างกฎหมาย เราเคลื่อนไหวเรื่องนี้ติดต่อกันมาหลายครั้งเราสะสมความรู้มากจนทำให้เรามองเห็นแล้วในภาพใหญ่

นอกจากนั้นเรามีการเคลื่อนไหวมีเครือข่ายอยู่แล้วทั่วประเทศ มีการเคลื่อนไหวจริง ทั้งระดับชาติและระดับพื้นที่ ดังนั้นถ้าหากว่ามีโครงการที่เป็นกิจลักษณะ มีสำนักงานโครงการและความเป็นสถาบันจะค่อยๆ ก่อตัวเกิดขึ้น หมายความว่าเราจะสถาปนาสถาบันที่เป็นของภาคประชาชนด้วยมือเราเอง โดยที่ไม่ต้องรอให้รัฐบาลมาสนับสนุนหรือรอให้มีกฎหมายก่อนแล้วค่อยทำ ซึ่งวิธีนี้จะต่างจากที่ผ่านมา เราดูแล้ว เรามีความรู้พอสมควร ถึงพร้อมในหลายเรื่องแล้ว จึงถึงเวลาสถาปนาความเป็นสถาบันด้วยมือเราเอง

ประการที่สอง เราน่าจะเริ่มจากเครือข่าย ที่มีอยู่ อาจจะเรียกตัวเองว่า “เครือข่ายส่งเสริมการปฏิรูประบบยุติธรรม : เพื่อเศรษฐกิจพอเพียงและความเป็นธรรมในสังคมไทย” ชื่อยาว แต่ย่อได้ ใช้คำว่าส่งเสริมเพราะอาจารย์ประเวศบอกว่า ถ้าถ่อมตัวก็ให้ใช้คำว่าส่งเสริมดีกว่า ถ้าไม่ถ่อมตัวก็ใช้คำว่าเครือข่ายปฏิรูประบบยุติธรรม เครือข่ายส่งเสริมการปฏิรูประบบยุติธรรมเพื่อเศรษฐกิจพอเพียงและความเป็นธรรมในสังคมไทย ชื่อย่อคือ สปрыз. ซึ่งใกล้เคียงกับชื่อ สปรส.

จุดที่เหมือนกันระหว่าง สปรส. (สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ) และ สปрыз. คือ การเป็นกระบวนการเคลื่อนไหวสังคมโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ แต่จุดต่างระหว่าง สปрыз. กับสปรส. คือ สปรส. เกิดสถาบันขึ้นก่อนจึงไปเคลื่อนไหวสังคม แต่ สปрыз. จะเคลื่อนไหวสังคมก่อนที่จะเป็นสถาบัน และจะเป็นสถาบันที่ก่อตัวขึ้นมาด้วยตัวเราเอง จังหวะพร้อมจึงค่อยก่อตัวเป็นสถาบัน

การก่อตัวของของ สปรส. เป็นฉันทามติของส่วนกลาง ของผู้ทรงคุณวุฒิ แต่ สปрыз. เป็นฉันทมติร่วมกันของเครือข่ายทั่วประเทศ ที่เราคูยกันมา 2 - 3 ครั้งนั้นถือเป็นกระบวนการร่วมตัดสินใจว่าเราจะทำอะไรอย่างเป็นขั้นตอนมาเรื่อยๆ

สปรส. มีจุดโฟกัสคือเรื่องสุขภาพด้านเดียว ถึงแม้จะบอกว่าสุขภาพมี 4 มิติ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม จิตวิญญาณ ส่วน สปрыз. นั้น มีประเด็นกว้างสุดๆ เลย คือเรื่องความยากจน เศรษฐกิจพอเพียงและเรื่องความเป็นธรรมในสังคม

สปรส. นั้นมีการออกกระเปียบสำนักนายกรัฐมนตรีขึ้นมาก่อน มีกฎหมายมารองรับ มีนโยบายและงบประมาณรัฐบาลมาหนุน จึงสามารถทำเต็มที่ไ้ แต่ สปрыз. ไม่มีอะไรมาหนุนเลย ต้องพึ่งตัวเองตลอด และจะต้องพึ่งตนเองให้ได้ด้วย

พูดถึงเรื่องเครือข่าย เมื่อประมวลสิ่งที่เห็นอยู่ จึงน่าจะถึงเวลาก่อตัวเครือข่ายจากตรงนี้ และค่อยๆ สถาปนาความเป็นสถาบันในภายหลัง

ประการที่สาม สปрыз. น่าจะมีแนวทางการทำงานจาก 4 แนว 4 กรอบความคิดที่น่าเสนอกันมาซึ่งสุดท้ายน่าจะสรุปเหลือเพียง 2 แนว ดังนี้ :

1. แนวที่มุ่งใช้ประโยชน์จากรัฐธรรมนูญและกฎหมายทุกชนิด ทั้งนี้เป็นแนวทางที่นำเสนออาจารย์พิเศษฐ คุณเชิดขอ และคุณประพจน์ ซึ่งเฉพาะของคุณประพจน์เป็นการใช้แนวทางนี้ในระดับท้องถิ่นของสองท่านแรกเป็นระดับชาติ แนวนี้เป็นแนวตั้งรับ แต่เราจะทำงานเชิงรุกในแนวตั้งรับ เราจะไม่ทำงานเชิงรับแน่
2. แนวที่สองเป็นแนวรุก คือมุ่งสร้างนวัตกรรมกฎหมายเฉพาะขึ้นมาใหม่

เป็น 2 แนวที่ สปรย. น่าจะทำงานคู่กันไป ควรจะมีการตั้งเป้าหมายใน 2 ปี ผมจะลองยกตัวอย่างซึ่งอันนี้ยังไม่ใช่อายุติ คณะทำงานต้องปรึกษากันต่อ

เป้าหมาย 2 ปี ในงานเชิงรุกสร้างนวัตกรรมกฎหมายใหม่ น่าจะปักธง ว่าภายในก่อนการเลือกตั้งสมัยหน้า ประมาณปี 48 ก่อนหมดสมัยสภาฯ นี้ เราน่าจะเสนอกฎหมายเฉพาะขึ้นมาหมายความว่ากระบวนการต่อไปต้องสังเคราะห์ความรู้ จัดทำร่างกฎหมาย ต้องยกกรอบแนวคิดแบบเดียวกับ สปรส. แล้วนำไปรับฟังความคิดเห็นทั่วประเทศโดยใช้เครือข่ายของพวกเขาที่มีอยู่ทั่วประเทศ เตรียมกระบวนการรวบรวม 5 หมื่นชื่อด้วย ในขณะที่เคลื่อนตัวไป ให้ดูบทเรียนเรื่องของกฎหมายหลักประกันสุขภาพ ซึ่งเครือข่าย NGO ด้านสาธารณสุข ด้านสุขภาพก่อตัวขึ้นมาก่อน พอถึงจังหวัดหนึ่ง ก็รวบรวม 5 หมื่นชื่อ เขาก็เสนอกฎหมายโดยใช้ภาคประชาชนพอมีการเลือกตั้ง ในจังหวัดนั้น พรรคการเมืองก็คว้าว้านี้ไปขยายผลเอง ก็ลัดขั้นตอนไปได้เร็วขึ้นในที่สุดก็ได้กฎหมาย คล้ายๆ กัน ตรงนี้เราควรตั้งเป้าว่า 2 ปีหรือก่อนสิ้นสมัยสภาฯ นี้ ตรงนี้เราน่าจะถึงขั้นรวบรวม 5 หมื่นรายชื่อ และเสนอกฎหมายได้ แต่ว่ากฎหมายจะออกหรือไม่ออก อาจจะไปสมัยหน้า เป็นงานเชิงรุก และใช้เงื่อนไขตรงนั้นมาเคลื่อนไหวสังคม ทั้งสร้างความรู้ ใช้สื่อต่างๆ และใช้เครือข่ายทั่วประเทศ

ประการที่ 2 คืองานประเภทตั้งรับ (แต่เราจะทำงานในเชิงรุก) คือน่าจะมีการหนุนหลังให้ภาคประชาชนที่มีการเคลื่อนไหวต่างๆ ให้มีการเคลื่อนไหวอย่างมียุทธศาสตร์ หมายความว่ายึดหลักการ ต้องมีเหตุผล ต้องได้ประโยชน์ และต้องรู้ประมาณ ถ้าไม่มีเหตุผลไปไม่ได้ไม่ไกลเอาตามอารมณ์พี่น้องเดือดร้อนก็แห่ไปช่วย ไม่นานก็ตายกันหมด รู้ประมาณได้แค่ไหนจะหยุดสักพักเอาใหม่ ไม่สุดโต่ง ลักษณะนี้ สปรย. น่าจะทำงานทะลุทะลวงในเรื่ององค์ความรู้ ในจุดที่ภาคประชาชนเคลื่อนไหวและติดขัด

ยกตัวอย่างเช่น ต้องทะลุด้วยเครื่องมือ 2 อย่าง คือ 1. ตัวความรู้ 2. Action Communication อย่างเช่นเราตั้งเป้าว่า ในกรณีวิฤกษ์ชุมชนขณะนี้เรารู้ว่าติดขัด หมายความว่า สปรย. ต้องปักธงว่าจะต้องทะลุทะลวงหาทางออกให้ได้ภายใน 2 ปี จะมีทางออกทางเลือกอย่างไรบ้าง หมายความว่าเราจะจริงจังกับเรื่องนี้ ให้รู้จริงว่าจุดไหนพอจะไปได้ หรืออย่างเช่น กรณี

ปาชุมชนต้องทะเลาะลงให้ได้ภายใน 2 ปี ก็ต้องพบทางออกให้ได้ ถ้าติดขัดตรงที่ว่ายังไม่ได้เอาเข้าสภาอีกครั้ง เราก็ต้องหาทางผลักดันให้เข้า ต้องทะเลาะให้ได้

กฎหมายข้อมูลข่าวสาร อาจจะต้องโยนไปให้ คปต. งานนี้เป็นงานที่เครือข่ายประชาชนด้านคอร์รัปชัน กับข่ายประชาสังคมจะจับมือร่วมกันทำเพราะมีจุดร่วมกันเรื่องการใช้กฎหมายเพื่อความโปร่งใส อาจจะต้องให้ คปต. รับหน้าเสื่อไปเลยในการไปตรวจสอบ ศึกษาหาวิธีใช้กฎหมายข้อมูลข่าวสาร เพื่อใช้สอยพวกคอร์รัปชันลงมาให้ได้สัก 1-2 เรื่อง ได้ผลสัมฤทธิ์ในการเปิดเรื่องหรือทำให้โปร่งใสขึ้นมา ภายใน 2 ปีให้เห็นเป็นรูปธรรม และนำมาสู่การเรียนรู้จะได้ไหม

ในเรื่องของกฎหมายท้องถิ่นเป็นไปได้อย่างไร ในเครือข่ายพื้นที่เราต้องคุยกันว่าประชาคมจังหวัดหรือว่าเครือข่ายจังหวัดไหนพร้อมทำให้สำเร็จในการที่จะออกกฎหมายท้องถิ่นที่จะเอื้อต่อความเข้มแข็งของประชาชนและแก้ความยากจนในท้องถิ่นให้ได้ ประเด็นอะไรก็ได้ สมมุติใน 2 ปี ภาคหนึ่งมี 2 - 3 จุดที่ประสบความสำเร็จ ริเริ่มขึ้นมาและทำจนชนะ ภายใน 2 ปี ไม่รู้ว่าจะระยะเวลาในการออกกฎหมายของท้องถิ่นจะใช้เวลาแค่ไหนทำไปเรียนรู้กันไป แต่ถ้าเราปักธงร่วมกันได้เหมาะๆ แล้ว จะทำให้เราสามารถเดินไปอย่างมุ่งมั่น ไปถึงให้ได้ ไม่อย่างนั้นเราจะไม่รู้ว่าจะปลายทางจะไปถึงตรงไหน

หรือกรณีของ ศาลไม่ทำตามรัฐธรรมนูญอย่างที่อาจารย์พิเชษฐว่า เอาให้เหมาะ ๆ ภายใน 2 ปี ทำให้ได้ เป็นบรรทัดฐานสัก 1-2 กรณี เอาให้ได้บรรทัดฐานว่าศาลตัดสินแบบนี้เสี่ยงรัฐธรรมนูญ อย่างที่ อ.พิเชษฐ์เล่าให้ฟังว่า แม่บ้านญี่ปุ่นลำพังเพียงคนเดียวยังสามารถทะเลาะลงไปถึงการสร้างบรรทัดฐานทางตุลาการได้และทำให้ดี ๆ จะมีผลกระทบต่อการใช้รัฐธรรมนูญ คิดว่าตรงนี้ถ้าหนุนกันให้จริงจัง ๆ เราน่าจะไปถึงการทำให้เกิดเป็นบรรทัดฐาน เป็นประโยชน์กับภาคประชาชน 1 - 2 กรณีน่าจะทำให้เห็นว่า คนเราสามารถรุกคืบไปข้างหน้าและแข็งแกร่งขึ้น

นี่เป็นการยกตัวอย่างว่า ถ้า สปรย. ไม่ต้องรอการตั้งโดยรัฐบาลแต่เป็นเพียงแค่สำนักงานโครงการเล็กๆ ของเครือข่ายส่งเสริมการปฏิรูประบบยุติธรรม และทำงานอย่างนี้ต่อเนื่อง ถ้าจะทำอย่างนี้ได้คงต้องมีโครงการรองรับ อาจจะเป็นโครงการในลักษณะ 2 ปี คณะทำงานต้องไปติดต่อเพื่อทำเป็นโปรเจค เป็นร่มสำหรับการเคลื่อนทั้งประเทศโดยเชื่อมโยงเครือข่ายกันทั้งประเทศ มาเชื่อมโยงกันโดยเอากฎหมายเป็นเครื่องมือ เป้าก็คือการสร้างเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างความเป็นธรรมทางสังคม แก้ความยากจน

ภายใน 2 เดือนข้างหน้า ทางคณะทำงานส่วนกลางจะพยายามทำโครงการนี้ให้เสร็จและหางบประมาณมาสนับสนุนโครงการให้ได้ เพื่อที่จะเอาข่าวดีมาบอกท่านในคราวหน้า ดูแล้วเราอาจจะต้องหาพันธมิตรที่จะมาช่วยกันลงทุน หมายตาไว้หลายแห่ง เช่น ปปช. กกต. สถาบันพระ

ปกเกล้า สถาบันการศึกษา สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สสส. เหล่านี้คือพันธมิตรที่ประสงค์ออก
ทั้งนามและออกทั้งเงิน

ตั้งแต่คราวหน้าเป็นต้นไป เราจะมีเวทีนโยบายสาธารณะระดับชาติอย่างนี้เดือนเว้นเดือน
และมีเวทียุทธศาสตร์ที่จังหวัดเดือนเว้นเดือนสลับกัน หมายความว่าเราจัดเวทีระดับชาติตรงนี้
เดือนหน้าท่านจัดในจังหวัด ตรงนี้จะหางบประมาณมารองรับ ความจริงหาเรียบร้อยแล้ว 2 เดือน
นี้ชักซ้อมผู้ประสานงานจังหวัดทุกจังหวัด พอเราจัดตรงนี้เดือนถัดไปก็จัดในจังหวัดท่านเอกสาร
สื่อความรู้ต่างๆ ที่ผลิต เราจะผลิตมากขึ้น และมาวางกองให้ท่านขนกลับไปใช้งานด้วย เสร็จแล้ว
มีเวทีขยายประชาสังคม 4 ภาค ถัดไปอีกเดือนหนึ่งสลับกัน ภาคใดจัดที่ไหน ที่อีสานจัดที่ไหน วัน
เวลาสถานที่บอกมา เราจะประสานกับผู้ทรงคุณวุฒิผู้ใหญ่ ที่ส่วนกลางให้ลงไปร่วม เช่นคราวนี้
อาจารย์ประเวศจะไปอีสาน คุณหมอนิรันดร์ไปปักขีได้ จะแยกย้ายกันไปร่วมเวทีขยายประชา
สังคมระดับภาค เราจะใช้ตรงนี้เป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหว ปฏิรูปกฎหมาย

โดยสรุปเท่าที่ผมจับอารมณ์ได้ทั้งหมดและพยายามคิดอย่างเป็นรูปธรรมและในจุดที่เป็นไปได้
เราคิดว่าถึงเวลาที่เราจะต้องสถาปนาความเป็นสถาบัน ของภาคประชาชนด้วยมือของพวกเขาเอง
ด้วยการจับประเด็นเรื่องของกฎหมายเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ เอาประเด็นเรื่องของเศรษฐกิจ
พอเพียง แก่ความยากจนและสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย เป็นประเด็นขับเคลื่อน เราใช้แนวทาง
ในการเคลื่อนไหวทางปัญญา และสันติวิธี หลีกเลี่ยงการปะทะที่ไม่จำเป็น มียุทธศาสตร์ มีเหตุผล ได้
ประโยชน์ และรู้ประมาณ

ข่าวเวทินโยบายสาธารณะเพื่อเอาชนะความยากจน ครั้งที่ 3

“ปฏิรูประบบยุติธรรมเพื่อเศรษฐกิจพอเพียงและความเป็นธรรมในสังคม”

วันที่ 23 พฤษภาคม 2546 ที่ห้องประชุมสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีการจัด เวทินโยบายสาธารณะเพื่อเอาชนะความยากจน ครั้งที่ 3 ขึ้น ในหัวข้อ “ปฏิรูประบบยุติธรรมเพื่อเศรษฐกิจพอเพียงและความเป็นธรรม” โดยมี ศ.นพ.ประเวศ วะสี เป็นประธาน มีนักวิชาการ และ เครือข่ายกลุ่มบุคคลและองค์กรต่าง ๆ เข้าร่วมประชุมกว่า 150 คน

ศ.นพ.ประเวศ กล่าวว่า ความเป็นธรรมในสังคมเป็นฐานที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้คนในสังคมมีความสุข และสามัคคีกัน การสร้างความเป็นธรรมในสังคมต้องทำไปพร้อม ๆ กัน ทั้งฝ่ายการเมือง การสร้างความรู้ และ การเคลื่อนไหวสังคม ในส่วนของรัฐบาลหรือฝ่ายการเมืองสามารถจะสร้างความเป็นธรรมในสังคมได้ด้วยการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยการให้สิทธิ และสนับสนุนให้เกิด การรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มิใช่ให้เงินลงไปนำหน้า ต้องให้ปัญญานำแล้ว เงินตาม และต้องมีระบบการจัดการที่ละเอียดอ่อนด้วย จึงจะเกิดความยั่งยืน

อ.เจริญ คัมภีระภาพ กล่าวว่า ในการปฏิรูประบบยุติธรรมต้องทำอย่างน้อย 2 ประการ คือ 1. ต้องช่วยกันทำให้ปัญหาความยากจนมีมิติทางสถาบัน เพราะตราบใดที่ยังพูดเรื่องความยากจนเป็น ปัญหา ๆ ไป ก็จะไม่มียผล และ 2. การสร้างกฎหมายเฉพาะขึ้นมาแก้ความยากจน โดยต้องเป็น กฎหมายที่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างประชาชนกับรัฐ ไม่ใช่กฎหมายของรัฐที่ประชาชน ต้องเป็นฝ่ายเข้ามาหาเหมือนที่ผ่านมา

ทางด้าน นายพิเชษฐ์ เมลาพันธ์ อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประเทศ ญีปุ่น ซึ่งเดินทางมาจากประเทศญี่ปุ่นเพื่อร่วมการประชุมครั้งนี้ กล่าวว่า การปฏิรูปกฎหมายเพื่อเอาชนะความยากจนไม่จำเป็นต้องเน้นการสร้างกฎหมายใหม่ แต่ต้องใช้ประโยชน์จากกฎหมายเดิม โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2540 ให้เต็มที่ รวมทั้งการคำนึงถึงกฎหมายในชีวิตจริงของชาวบ้าน หรือ กฎหมายจารีตซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยยิ่งกว่ากฎหมายที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร เสียด้วยซ้ำ และการปฏิรูปกฎหมายอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ ต้องปฏิรูปกลไกของกฎหมายด้วย

น.พ.พลเดช ปิ่นประทีป ผู้ประสานงานเครือข่ายยุทธศาสตร์เพื่อเอาชนะความยากจน กล่าวว่า ระบบยุติธรรมของสังคมไทยในปัจจุบันยังเป็นอุปสรรคต่อการแก้ปัญหาความยากจน ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาเกี่ยวกับตัวกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายหรือกลไกในกระบวนการยุติธรรมอื่น การจัดเวที ครั้งนี้จึงมุ่งเน้นที่จะร่วมกันพิจารณาหาหนทางที่จะปฏิรูประบบยุติธรรมทั้งระบบ เพื่อให้เกิดความ ผาสุกและความเป็นธรรมในสังคมไทยตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

“ขณะนี้รัฐบาลกำลังมุ่งแก้ปัญหาความยากจนให้สำเร็จภายใน 6 ปีข้างหน้า ซึ่งน่าจะเป็นไปได้เมื่อพิจารณาจากแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่รัฐบาลดำเนินการอยู่ และวิธีการประเมินที่ใช้รายได้

เฉลี่ยต่อหัวประชากรทั่วประเทศ (GDP) เป็นตัวตั้ง อย่างไรก็ตามเป้าหมายของการเอาชนะความยากจนคงไม่ได้อยู่ที่การเพิ่ม GDP หรือเอาเรื่องเงินเป็นตัวตั้งแต่เพียงอย่างเดียว เราอยากส่งเสริมในมิติของสังคม คือ วัตถุประสงค์ของคนในสังคม ความเป็นธรรมในสังคมควบคู่กันไปด้วย” นพ.พลเดช กล่าว

ทั้งนี้ ในการประชุมครั้งนี้ได้มีการระดมสมองเกี่ยวกับแนวทางปฏิรูปกฎหมายเพื่อแก้ความยากจน 4 แนวทางซึ่งเป็นข้อสรุปจากการจัดเวทีครั้งที่แล้วเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2546 ที่ผ่านมากล่าวคือ 1. การสร้างกฎหมายใหม่เพื่อแก้ความยากจนโดยเฉพาะ 2. การยกเลิกกฎหมายเก่าที่เป็นอุปสรรค 3. การรณรงค์ใช้กฎหมายที่มีอยู่ให้เกิดผล 4. การสร้างสรรค์กฎหมายท้องถิ่น รวมทั้งร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์แนวทางการสานเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการทำงานให้เป็นรูปธรรม และมีความต่อเนื่องต่อไป โดยในการทำงานก้าวต่อไปจะต้องอยู่บนฐานของการรวมตัว ขยายเครือข่าย ใช้การสื่อสารสาธารณะสร้างการมีส่วนร่วม โดยใช้โอกาสที่สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกำลังร่างกฎหมายว่าด้วยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้เป็นประโยชน์ และใช้ทรัพยากรระดับท้องถิ่นให้เต็มที่

 ประสานงานข่าว สายพิน ด่านวัฒนะ 01 - 9169168